

# **МОЯ НАДІЯ – ІСУС І МАРІЯ!**

**Життя блаженного  
священномученика єпископа  
Василя-Всеволода Величковського  
(01.06.1903 – 30.06.1973)**

Львів • 2013

ББК 86.375(Укр)-8  
УДК 271.4(477)-34-726.2«19»(092)  
Ц 18

Минуло 110 років з Дня народження і сорок з Дня смер-ти Великого Сина України – блаженного священномученика єпископа Василя-Всеволода Величковського, ЧНІ.

Цього року Синод Української Греко-Католицької Церк-ви проголосив його покровителем капеланів пенетенціар-ної служби (душпастирів у в'язницях). «Моя надія – Ісус і Марія!» – це захоплююча історія життя Ісповідника віри, який душу і тіло поклав за нашу свободу. Книга буде по-вчальною і цікавою не тільки для священників, але й для ув'язнених та всіх вірних, які люблять Бога і Україну!

*Преосвященний Михайл Колтун,  
єпископ Сокальсько-Жовківської єпархії,  
керівник Департаменту Патріаршої курії УГКЦ  
у справах Душпастирства силових структур України*

*БЛАГОСЛОВЛЯЮ ДО ДРУКУ*

© ТзОВ “Дизайн-Студія “Папуга”, 2013

ISBN 978-617-7142-05-07

## ЗМІСТ

Передмова . . . . .	4
Мої життєві спомини . . . . .	7
Дитинство . . . . .	12
Молодечі літа . . . . .	13
Неволя . . . . .	16
Духовний стан . . . . .	20
Монаше життя . . . . .	23
Священниче рукоположення . . . . .	26
Подорож до Бельгії . . . . .	29
Мої місії . . . . .	31
Праця на Волині . . . . .	32
Ігумен . . . . .	38
Хресний похід . . . . .	40
Кам'янець-Подільський . . . . .	47
Ризик . . . . .	52
Тернопіль . . . . .	54
Арешт . . . . .	58
Камера смертників . . . . .	62
Етап до Кіровської області . . . . .	63
Воркута . . . . .	66
Повернення до Львова . . . . .	68
Друге ув'язнення . . . . .	72
Промова Владики Василя Величковського . . . . .	77
У вільному світі . . . . .	80
Перехід до вічності . . . . .	82
Місцеблюстител ь Глави УГКЦ . . . . .	86
Проголошення Блаженним . . . . .	89

## ПЕРЕДМОВА

Владика Василь-Всеволод Величковський, ЧНІ, належить до тих великих і світлих постатей української католицької ієрархії, що в часи найбільш жорстокого переслідування Української Греко-Католицької Церкви безбожним комуністичним режимом на землях України й найтяжчого поневолення українського народу Москвою, мали відвагу чинити незламний опір цій бруталній силі й стати в обороні Божих прав Христової Церкви й природних прав свого народу.

Як гідний нащадок двох давніх і загально знаних в Галичині священничих родин Величковських і Теодоровичів, сповнений духом місіонерської ревности св. Альфонса й щирою любов'ю до своєї Церкви і народу, він не міг іти на якісь компроміси з противником Бога й України. То ж коли після арешту в Тернополі, агенти тайної поліції запропонували йому свободу взамін на зраду своєї Церкви, вони зустрілись з рішучо-невідкличною відповіддю: Ні, ніколи!

Ця його незламна воля вірно служити Богові й своєму ближньому засяла повним блиском у камері смерті київської тюрми, де він протягом трьох місяців, очікуючи виконання вироку, проповідував Слово Боже іншим каторжникам, теж засудженим на смерть, сповідав їх та приготавляв їх до вічності. Всі вони єднались з Богом і так ішли на смерть.

Навіть жахливі умови життя каторжників в концентраційному таборі у Воркуті, над Льодовитим океаном, де він перебував протягом десяти років, не могли згасити в ньому цього святого вогню ревности про Божу славу й спасіння душ. Він і там знайшов час і нагоду проповідувати Слово Боже, сповідати і правити тайно Службу Божу в найпримітивніших умовах з постійною небезпекою нового покарання.

Після звільнення з концтабору у Воркуті в 1955 році, він далі працює як незламний Ісповідник віри серед своїх вірних в Галичині. Тайно висвячений на єпископа у 1963 році

він, практично став на чолі цілої нашої героїської Церкви на землях України, що в катакомбах безкомпромісно бореться з лютим ворогом Бога й людства.

Другий арешт у 1969 році й нове засудження на три роки найтяжчої в'язниці мали в планах безбожників остаточно зламати цього нескореного Христового борця. Але ці тяжкі удари нових терпінь тільки ще ясніше вирізьбили світлі риси його героїського характеру.

Зламаний фізично серцевою недугою й каторжними злиднями, майже постійно перебуваючи у своїй камері, він занурився у безперервну молитву й контемпляцію. Щоденна Служба Божа, служена тайно на куснику пшеничного хліба й краплі вина, зробленого з родзинок, на звичайній бляшці-накривці від консервів, була для нього джерелом надземної сили, що постійно підтримувала його дух. А його синівська набожність до Матері Божої, що вже під час його місійної праці захоплювала серця його слухачів, тепер перемінилась у безперервне моління-розмову з многостраждальною Матір'ю Христа за порятунок Христової Церкви в Україні й спасіння безсмертних душ. Його пальці завжди потайки перебирали зеренця вервиці, що її Владика беріг як найцінніший скарб.

Але остаточне оформлення духовної постаті цього Ісповідника віри відбулося вже після його звільнення з тієї підсоветської неволі, коли він у 1972 році опинився у вільному західному світі. Тут зустрів у деяких кругах стільки холоду, байдужости й нерозуміння для тієї святої жертви, зрошеної на землях України сльозами й кров'ю стількох мучеників та ісповідників на престолі вірности Христові і Його Намісникові на землі, що його серце кровавилося з болю. Це був біль подібний до болю Христа в Оливному городі, коли бачив своїх учнів сплячими.

Ясний промінь весняного сонця засяяв перед Владикою на канадській землі. Тут він почувався дійсно вільним, хоч туга за братами-страдальцями на рідних землях не відпускала його ніколи. Але тепла любов, щире захоплення подвига-

ми цього Христового Ісповідника віри, що ними оточували його українці на північноамериканському континенті, запевняли розуміння його жертви. Радість і задоволення з тієї повної солідарності цілого українського народу в обороні Христової Церкви й своїх прав часто проявлялась у його спокійній, наче небесній усмішці. Його поява у вільному світі поруч нашого героїчного Ісповідника віри блаженнішого Кардинала Йосифа Сліпого, Первоієрарха всієї нашої Церкви, принесла нову форму героїчного свідчення наших Галицьких Владик-Ісповідників Христа.

Ми мали велике щастя знати особисто цього великого мужа нашої Церкви й щирого українського патріота під час його перебування в митрополичій резиденції у Вінніпезі. Сьогодні він уже напевно в щасливій вічності заносить свої моління разом зі всіма іншими українськими святими, мучениками й ісповідниками, перед престіл Всевишнього за свою многострадальну Церкву й за весь український народ.

Його тлінні останки, що залишились з нами на канадській землі – це великий дар нашої многострадальної Церкви для українського народу на цьому континенті, бо з ним прийшов до нас неминучий виклик нашої рідної Церкви й нашого українського народу включитись в їхню святую боротьбу за славу Божу й найвище добро ближнього. Мовчазний голос його могили – це для нас могутній клич до постійної вірності тим ідеалам, за які він так мужньо й незламно, героїчно терпів і помер. Дай Боже, щоб ми мали щастя бачити колись цього великого Христового борця поряд з нашими святими подвижниками на престолах Христової Церкви!

Дня 21 листопада 1974 року  
в празник св. Архистратига Михаїла.

*Максим Германюк,  
Митрополит Вінніпезький*

## МОЇ ЖИТТЄВІ СПОМИНИ<sup>1</sup>

Для Божої слави і з Божої волі за дорученням мого духовного отця пишу ці спомини. Бідні вони будуть, якщо Господь дозволить їх написати, бо крім нужди моєї людської зіпсутої природи, немає нічого доброго мого, тому мушу пам'ятати, «гріх мій є завжди переді мною». І ще бідні, бо пам'ять вже не дописує, але цим я не зражуюся, бо «все можу в Христі, який мене укріпляє», як сказав апостол Павло. Вже давно я повинен був взятися до цього завдання, але рука не могла взятися за перо, ніби дрижала і не мала хоробрости та відваги. Може тому, що несміло записані дати-числа без букв і змісту не раз пропали в часі обшуків. Мушу писати коротко, бо пам'ятаю мало і часу маю теж мало. За 14 днів треба їхати на Батьківщину. Пишу в помешканні моєї сестри Віри Ніколіч в Загребі.

Мій батько о. Володимир Величковський, син о. Юліяна Величковського й Олени Лотоцької. Рід мій по батькові священничий вже понад триста років. Про наш рід батько мало оповідав. Пам'ятаю, що будучи хлопцем, я один раз чув про минувшину нашого роду з уст батька.

За його словами, наш рід походив зі східної України з Величків. Предок наш був козацьким отаманом. Знаний з історії, здається Крип'якевича, «Величківський Курінь». Коли російська цариця Катерина знищила Запорізьку Січ, то виселила останки козаків на ріку Кубань, де до сьогодні є дві станиці (так називалися великі козацькі оселі): Старо-Величківська і Ново-Величківська. Ті станиці, як я чув від деяких кубанців, будучи в неволі у Воркуті, були дуже винищені і населені росіянами. Після передання, один брат козацького отамана не міг чи не хотів жити під російським пануванням і перейшов у західно-українську Галицьку землю.

---

<sup>1</sup> Автобіографія написана блаженним єпископом Василем-Всеволодом Величковським у 1972 році, опублікована видавництвом «Голосу Спасителя», Канада.

Він мав бути знатним і багатим чоловіком, до нього належали Горохолинські добра. Мав шляхетський герб і титули, але він чи його потомок через свою доброту і легковірність та інтриги і хитрости польських панів-сусідів все втратив, а син його став священиком. Звідти, з Горохолини біля Івано-Франківська (колишній Станіславів), виводиться наш священичий рід. То дуже велике село, що мало тоді три церкви: горішня, середня і долішня, та двох священиків. Під час великої місії, що ми давали там у тридцятих роках, коли пригтовляючи дітей до сповіді я спитав маленьку дуже уважну дитину, як називається, вона відповіла: Величковська. Тоді я дізнався, що наш рід продовжується серед селян того села.

З духовної літератури на східній Україні знаємо про священиків Величковських. Між іншими про священика-монаха старця (значить духовного учителя) о. Паїсія Величковського, що жив довгі літа в монастирі на Атосі і помер в Молдавії. Він залишив багату духовну спадщину, духовні поучення. Знані є ще інші духовні робітники пера з Величковських. Одного з них згадує «Українська радянська енциклопедія», а саме: Величковський Іван, помер 1726 року.

Мій дід о. Юліян Величковський був товаришем о. Маркіяна Шашкевича, поета і просвітителя Галицької України у Львівській Духовній Семінарії. В статті професора доктора Василя Лева «Особовість Маркіяна Шашкевича» – в «Богословії», Рим 1963 рік, читаємо: «Після першого виступу українською мовою в мурах Семінарії, виступив він удруге з проповіддю, та не сам, а ще з двома богословами у львівських церквах: Шашкевич в церкві св. Юра, М. Устиянович в церкві св. Параскеви, а Юліян Величковський у церкві Волоській. Всі троє в той самий день Покрови Пресвятої Богородиці, 14 жовтня 1836 року»

Мій дід був парохом в селі Дитятин Рогатинського повіту і вмер у молодому віці, маючи біля 40 років. В тому селі



я проповідував місію. Після місійного звичаю я відвідав померших парохії на цвинтарі. Парох Левицький сказав мені, що близько парохіяльного дому є ще старий цвинтар. Я пішов і бачу, що могилки позападались, поросли травною, хрести дерев'яні давно зігнили. Лиш на одній могилі посередині цвинтаря видніє кам'яний хрест, а на ньому напис, хто тут спочиває, а ще нижче слова: «На хресті моя любов, під хрестом моя надія – Ісус і Марія».

Скоро після смерти діда вмерла і бабка. Мій батько – малий хлопчина лишився сиротою, на вихованні дальшої рідні. Гімназію закінчив у Львові і записався на юридичний факультет. Одного року, на початку канікул, молодий правник прочитав у газеті оголошення, що шукають учителя-інструктора для дітей в родині священика. Йому треба було грошей, щоб одягнутись, прожити, і тому відразу поїхав за вказаною адресою. Поїхав і вже не повернувся на правничі студії. Не повернувся, бо священиком, дітей якого він учив під час канікул, був знаний між духовенством ревний і праведний о. Миколай Теодорович. Під його впливом, під впливом побожності в тій родині, молодий правник після канікул вступив до Духовної Семінарії і записався на богословський факультет. На наступні канікули мій батько знову поїхав до того дому, що став його рідним домом, бо там знайшов подругу життя, мою добру, святу маму.

Порядок в домі того світського священика і пароха був подібний до монастирського. Ранкове вставання завжди в тій самій годині – о п'ятій. Молитва і розважання голови родини, потім Служба Божа і ціла рідня, старі, молоді і діти разом з парохіянами в довгих рядах до Святого Причастя. Після відчитання часослова, коли не було інших душпастирських послуг, був сніданок, і кожної вільної хвилини о. Миколай Теодорович читав духовні книги, журнали і писав проповіді. Мій дід о. Миколай Теодорович був великий проповідник. Цілий стос проповідей-рукописів (до 10 томів)

прийняли жовківські отці василіяни до друку, але видрукували тільки перший том. Преосвященний єпископ Григорій Хомишин видав дідові «Місійні проповіді», бо дід належав в молодості до гуртка місіонерів.

Дід мав святу подругу Харитину з Охримовичів, що свято виховувала своїх дітей, а їх було семеро. Ось вони, не по черзі віку, але духовного звання. Два сини Василь-Епіфан і Петро-Павло були священиками василіянами. Перший був редактором «Місіонаря», опісля ігуменом в Чикаго. Дві дочки були монахинями-василіянками: Іванна-Йосафата була ігуменею в Яворові, у Києві (1917 року – до революції) і в Америці, у Філадельфії, де і померла. Марія була заміжня за священиком Амбросієм Полянським. Жила з ним три роки і зараз після смерти мужа, лишила в родичів малолітню доню і пішла до монастиря василіянок у Словіті, де була ігуменею сестра її батька Анна. Марія-Моніка була потім ігуменею в Словіті, їздила до Америки, де одержала стільки пожертв від наших людей, що купила великий дім, парк і поле в Підмихайлівцях (по давньому), повіт Рогатин. Її діяльність була дуже плідна, мала багато новичок, вислала сестер до Аргентини і на студії до Господарської Академії в Бельгії. Арештована у 1945 році і померла в таборі, як жертва любови до Бога і ближнього.

Два сини Євстахій і Павло були священиками-парохами (жонатими) і найстарша дочка Анна, з якою оженився мій батько – це моя мама. Крім цього після смерти діда у 1918 році моя бабка зразу після похорону поїхала до монастиря сестер василіянок, де була примірною монахиною близько двадцяти літ. І моя мама, після смерти тата в 1940 році, теж зразу на другий день приїхала до Івано-Франківська і за короткий час вступила (за дозволом Митрополита Андрея) до монастиря сестер василіянок в Підмихайлівцях. Померла в Тернополі у 1959 році. Дочка с. Моніки, Іванна, що виховувалася в діда, вчилася в гімназії василіянок, теж вступила до

монастиря, але монахинь редемптористок в Малін у Бельгії, де жила і померла в опінії святости.

Отже, з родини мого діда о. Миколая Теодоровича і мого тата вийшли три монахи священики, чотири світські священики і п'ять монахинь. Крім того з парохії діда вийшов ряд монахів і монахинь. Мій батько був сотрудником при катедрі в Івано-Франківську і парохом в Шупарці, повіт Борщів та в Яблоніві, повіт Гусятин (тепер Тернопільської області). Батько був ревним святим священиком. Моя мама була побожна та примірна мама і жінка, була прикладом для дому і парохії. Пам'ятаю, що тато від ранку завжди молився, розважав, сповідав, правив Службу Божу. Ніколи не пропустив часослова, ані вервиці. В дорозі завжди мав в руках вервицю, і після вечері з цілою родиною ішов до церкви на відвідини Ісуса Христа у Пресвятій Євхаристії.

У вільний час батько читав книжки, а коли всі спали, дуже часто писав поезії, переважно релігійного змісту і частково народно-патріотичного. Свої поезії поміщав часто в «Місіонарі» у Жовкві, а також у виданнях сестер василіянок у Філадельфії. Кожного дня мама з нами дітьми і домашніми була на Службі Божій і приступала до Святого Причастя, як теж і багато людей з села. Вже звечора до пізна, а також зранку на Утрені в неділі і свята тато сповідав без віддиху, а на Службі Божій довгі ряди, сотні старших і молодих приступали до Святого Причастя. І не дивно, що з парохії тата вийшло біля двох десятків монахів, монахинь, священиків. У Божому дусі тато працював і поза церквою, в читальні, в кооперативі – для піднесення народу на всіх ділянках життя. Моя мама мала добре милосердне серце, приймала до хати опущених, сиріт, виховувала їх, а пізніше помагала їм створити свою сім'ю, чи вступити до монастиря. Пам'ятаю, як одного разу взяли з вулиці в Шупарці бідну сліпу дівчинку і утримували її аж до смерти.

## ДИТИНСТВО

Я народився 1 червня 1903 року в місті Івано-Франківську<sup>2</sup>, що по вул. Липовій, недалеко єпископської палати і Духовної Семінарії. На Хрещенні дали мені імена Василь-Всеволод. Мама після родів хворіла і не могла мене годувати своїми грудьми, а тому годувала одна жінка, в якій дитина померла. Лише кілька років батько служив в Івано-Франківській катедрі, бо переїхав на парохію до Шупарки Тернопільської області.

Перших років свого життя не пам'ятаю. Знаю, що не посилали мене до початкової школи. Може тому, що вона була трохи далеко, а може радше тому, що управитель школи поляк, ворожо виступав перед людьми проти батька. Здається перші два роки початкової школи вчив мене вдома учитель Васильців. Очевидно, що мама, котра щоденно ціле життя приступала до Святого Причастя, й нас, дітей, змалку привела до Ісуса. Тому, на жаль, не пам'ятаю того дня Першого Святого Причастя у якому я прийняв Ісуса – мого Бога, маючи напевно не більше як шостий рік. Це було напевно в Шупарці і від того дня я щодня приймав Ісуса.

Пам'ятаю, що я в дитинстві був впертий у деяких випадках. Коли ми, діти, їхали з мамою до Пробіжної біля Гусятини до діда і я, як дитина був непослушний, мама погрозила, що скине мене з візка. Я відповів: прошу скинути. Мама сказала візникові стати і мене зняли з візка на землю. Я відвернувся і пішов – і пішов так, що мусіли мене доганяти, щоби взяти на візок. На сьомому році життя мама завезла мене до діда у Пробіжну і там я ходив до початкової школи два чи три роки. Пам'ятаю з тих часів одну важливу подію. У травні в церкві були реколекції, які давав монах василіяннин. По закінченні, на прохання мами, отець посвятив мене малого Матері Божій перед її престолом.

---

<sup>2</sup> Івано-Франківськ в той час називався Станиславів.

Отже від семи літ я публічно посвячений і належу до Божої Матінки, Вона прийняла цю посвяту та публічно це зазначила, коли привела мене пізніше до монастиря Чину Найсвятішого Ізбавителя, де вона найбільша Покровителька. Після закінчення початкової школи в Пробіжній, пам'ятаю одного дня, мабуть за згодою, чи на прохання моїх родичів, мій дідो відвіз мене і ще двох бідних хлопців, яких взяв на своє утримання, Антона і Йосифа, до Бучача в інститут св. Йосафата. У 1913–1914 роках ігуменом монастиря отців василіян, при якому існував той інститут, був о. Миколай Лиско. Головними настоятелями й учителями були о. Партика і о. Яцик.

У 1914 році – Перша світова війна. В роках 1915–1916 – воєнна лінія на Дністрі. Австрійські війська відперли росіян, що затрималися на Дністрі. В Шупарці і всіх селах повно війська, а в нашій хаті штаб російських військ. Ми під обстрілом австрійської артилерії. Для безпеки ми перенеслися у підвал.

## МОЛОДЕЧІ ЛІТА

Пам'ятаю, що коли падали гарматні ядра, то я відразу біг в сад і збирав осколки. Ще пам'ятаю, коли першої неділі воєнних дій в селі, військовий православний священник зажадав ключів від церкви. Однак на його вимогу і на вимогу генерала батько відмовив і не дав ключів. Тоді генерал в люті закричав на цілий голос до ад'ютанта: «Распоряжается... в Иркутскую Губернію». За короткий час приїхало військове авто, але одночасно подвір'я заповнилось непрохідною масою народу-парохіян, бо солдати зразу всюди сказали, що «вашого священника вивезуть в Сибір». Тата виводили, але такий крик і плач та стогін повстав, що генерал злякався і відкликав наказ. Тато тоді правив першим для своїх парохіян, а православний батюшка – для війська пізніше. З

часом і той генерал й інші старшини російської армії дуже шанували батька і були добрі для нас, навіть допомагали в потребі. Пам'ятаю, що коли були гарячіші бої в Шупарці у 1916 році, з поміччю російського війська мама відвезла нас дітей до діда у Пробіжну, де я був до 1917 року. Пам'ятаю, що не було мужчин, і я, хоч малий хлопець, їздив кіньми, возив з поля снопи, бараболю, буряки і тяжко працював.

Коли австрійські війська витиснули російські і ввійшли на їхню територію, то настали спокійніші часи. Тоді-таки в тому ж 1917 році мама завезла мене до повітового містечка Городенки в гімназію. Так Бог хотів, щоб моя наука через воєнні дії чи інші не була нормальною, щоби я міг частіше повторювати: «Добре, що Ти упокорив мене, Господи!» І так перші початкові роки я вчився вдома, а дальші – закінчив у нормальній школі. Перший клас гімназії – в отців ЧСВВ у Бучачі, а наступні класи II, III, IV – вдома. Учив мене і моїх сестер студент теології Іван Бала (тепер священик редемпторист в Канаді), Миколай Коп'яківський (теж тепер редемпторист в Канаді) та інші. В Городенці мене прийняли до V класу гімназії, яку я закінчив нормально. В наступному 1918 році я почав VI клас, але його вже не закінчив.

В Росії і Україні вже рік йде революція. Я хоч мешкав в одній господині разом з товаришем, однак заходив до бурси, що була в центрі містечка, де жили мої старші товариші. Там йшли тайні наради, приготування, які приховувалися навіть від молодших товаришів. Мене допустили до тих тайн, бо хоч я мав п'ятнадцятий рік, однак зростом був немалий. Пам'ятаю перший мій воєнний похід десь у половині 1918 року в Городенці. Був тоді між нами в гімназії, здається старший десятник Українських Січових Стрільців Крижанівський, родом з Серафимець біля Городенки. Він вчив нас військової науки. Під його проводом однієї ночі вибрався гурток до якого і я належав, до військового мадярського складу за залізничною станцією серед поля, щоб

взяти зброю і патрони. Ясна річ, ми пішли голіруч. Темна нічка нас прикривала. Розвідники вислідили рухи сторожі і ми підповзли по-пластунськи під вікна вкопаного в землю складу. Темна ніч і легкий шум вітру нам помагали, і ми з Божою поміччю повернулись з великою здобиччю щасливо додому. Напевно, так теж повелось й іншим гурткам.

31 жовтня 1918 року ми, молоді стрільці, були у військовій готовності. Прийшов такий наказ, щоб рано 1 листопада 1918 року взяти владу в Городенці і в повіті, яка як звичайно за Австрії була в польських руках, бо сама Австрія занепадала. Наказ виконано докладно. Рано-раненько я мав у військовому однострої зі зброєю перейти містечко і злучитись з частиною товаришів у бурсі. Я перейшов щасливо, тільки зустрів жандарма, що повертався зі служби і з поспіхом минув мене в напрямі до своєї станиці. Я відразу про це сказав, і ми рушили з поспіхом на жандармську станицю, де легко всіх роззброїли. Потім це саме зробили з мадярським гарнізоном і польською адміністрацією. Не впало жодного пострілу. Властиво, постріли лунали, але не було жодної жертви, і в Городенці запанувала народна влада.

Буду писати про ті часи лиш коротко. Перші дні були дуже гарячі і більше як тиждень я не спав, бо був все на службі. Потім нагло захворів на грип і в гарячці навіть не пам'ятав, що пролежав місяць. Мене вислали до полку в Коломиї і скоро до Коша УСС в Івано-Франківську. По-людськи не знаю чому, а після віри знаю, що так Бог розпорядив, бо хоч всіх здорових посилали на фронт під Львів, де поляки наступали, щоб видерти його з українських рук, а мене не вислали. Ні, я не старався, ані ніхто за мене не просив перед командою, бо не було ні знайомих, ні рідних... хіба, що мали на увазі мій 15-літній вік.

Послали до школи зв'язкових-телефоністів. Після закінчення курсантів послали на фронт, а мене до школи підстаршин. Закінчив цю школу, товариші пішли до фронто-

вих частин, а мене призначили до канцелярії Коша УСС, де я був одним із підстаршин в Івано-Франківську. Правда, коли я повідомив додому свою адресу ніби сталої служби в Коші УСС, то мама і тато стали писати, просити, щоби дали мені якусь відпустку. Отаман Дудинський підписав мені відпустку і я на велику втіху рідних в пізній зимовій порі, на сам Святвечір прийшов додому. Тут теж була чудесна Божа рука, бо йдучи пішки, здається з Озерян полями, я втомлений хотів присісти і хоч на хвилину відпочити. Та Слава Богу ангел-хоронитель не допустив піддатись спокусі, бо був би замерз на сильному морозі в полі.

Минула відпустка, минула весна, літо і прийшов сумний відворот Української Галицької Армії зі своєї землі під напором поляків, підкріплених поміччю Франції. Осінню 1919 року ми опинились за річкою Збруч, де починались землі східної України, що були під владою Росії. І знову із-за дивних обставин я відстав від своєї частини, однак скоро злучився з іншою частиною УСС і в місті Староконстантинові я попав у польську неволю. Так скінчилася моя війна: я нікого не вбив, не поранив і сам залишився живий та не поранений, хоч був серед куль і небезпек. Для мене ясно ... Мамина вервичка, благословення і молитва були завжди зі мною...

## НЕВОЛЯ

Здається, то був листопад в Староконстантинові. Там стояли петлюрівські частини, між якими була маленька галицька група. Польська армія прийшла туди несподівано і за порозумінням з петлюрівським штабом. І ось я чую слова польського сержанта: «Кабане, ти хотів Львова? Копай яму!» Але яма ще не була готова, а польський офіцер проходив і змінив засуд сержанта і першим потягом мене відправили в табір полонених у Золочеві. Тут кожного дня гонили нас на важкі роботи, часом на залізничу товарову станцію, а вза-



галі до каміння і до Княжого. Я міг написати додому. Скоро дістав грошову допомогу. Деякі полонені втікали вночі через колючі дроти, але, на жаль, погинули.

Я, з Божою поміччю і Марії, завдяки грошам, за які погостив сержанта, а сам непомітно другими дверима вийшов на вулицю в білий день і незатриманий ніким пішов та принагідними саньми заїхав у Словіту до монастиря василіянок, де моя тета, с. Моніка була ігуменею. Звідти перевели мене до Унева, де сердечно прийняв мене о. ігумен Климентій Шептицький і дав притулок у своєму студитському монастирі. Тим часом за мною пошуки – і вдома у батьків та всюди. Є небезпека в Уневі. Мене перевозять весною 1920 року до Львова і наш Митрополит Андрей доручає прийняти мене до будинку біля Юра на вул. Петра Скарги до так званої «Дяківської бурси», де був тоді інтернат малих хлопців, і ще чотирьох таких, як я, тільки старших, а ректором був о. Іван Бучко. Тут я був не довше місяця, бо виявилась небезпека і свої люди порадили мені поїхати до одного священика на чеському кордоні, що потребував учителя для своїх дітей, а звідти втекти у Чехію.

Я так зробив. Приїхав на місце і був сердечно прийнятий в домі отця Були. Через деякий час попросив, щоб хтось перевів мене через кордон. Знавці і провідники сказали зачекати, бо на кордоні неспокійно, поставлені військові застави, але я наполягав і сказав, що завтра зранку мушу перейти. На смуток домашніх я пішов у напрямі лісу, який мені показали здалека. І звичайно ж, не доходячи до кордону, серед граду куль був схоплений. Я сказав, що я учитель дітей місцевого священика, не знаючи про небезпеку, пішов собі до лісу на прогулянку. Нічого в мене не знайшли небезпечного, спитали звідки я і передали поліції, щоб відтранспортувала мене до повітової поліції в Борщеві для слідства.

Я розговорився з поліціантом-конвоїром. У Львові ми мали пересідати, а до другого потягу ще треба було чекати.

Тому я намовив його, щоб він пішов зі мною до знайомих щось з'їсти, бо ж ми обидва голодні. Не хотів, не хотів, але нарешті погодився. Я завів його на вул. Петра Скарги, зазвонив і попросив о. Бучка, щоб дав нам щось з'їсти. Спочатку, поки о. Бучко зрозумів, дуже злякався. Я не подумав, що налякаю свого добродія.

Нарешті я в Борщеві перед начальником повітової поліції, який ще минулого року шукав за мною, як за утікачем з табору полонених. Комісар поліції прочитав рапорт, що дав йому мій конвоїр, спитав звідки я і передав мене тут же другому поліціантові, щоб запровадив мене на поліцію до Шупарки.

Наближаємося до Шупарки, поліціант не дуже добре знає дорогу. Закінчується ліс, починається село. Я кажу йому, що краща дорога бічною стежкою і запровадив його на лісничівку, бо лісничий і його родина жили в приязні з моїми батьками. Мій батько своєю священничою ревністю досягнув такого успіху, що не тільки кілька родин селян поляків, але й пани учителі і лісничі поляки завжди в неділі і свята ходили до церкви. Тепер, коли я з поліціантом прийшов на лісничівку, то відразу голосно попросив кислого молока для мого конвоїра і для себе. Тихенько шепнув пані дому, щоб швидко послали когось до коменданта поліції, аби він теж забув, що я втік з польського полону і відпустив мене на волю. Так і сталося. Я опинився на волі і вдома коло рідних. А коли б я щасливо втік у Чехословаччину і там залишився, чи я був би тим, ким я є?

Дивні Божі дороги і чудна поміч Божої Матері Марії. Коли у 1920 році в часі польсько-совітської війни прийшла кіннота Будьонного до Шупарки і на першому мітингу командир кричав, що треба попа розстріляти, товпа народу запротестувала й оборонила батька. А коли на другий день вивели лісничого поляка на цвинтар, щоб розстріляти, люди збіглися і не дали старого лісничого, бо казали «він був завжди добрий для нас». Жінка і діти коменданта польської

поліції теж спаслися між людьми, бо і комендант був людяний. І так духовна праця в душі Божої любови мого батька породила добрі плоди. Різні люди, різних національностей, релігійних обрядів і поглядів під час біди допомагали і рятували один одного.

У 1920 році після канікул я поїхав з мамою до Івано-Франківська. Мама знайшла мені місце для житла в бурсі, якою управляв професор Білобрам, а я записався до VIII класу в державній гімназії з тим, що маю здати матеріал з VI і VII класу за роки в яких я не вчився через військові перешкоди. Ясна річ, той рік – 1920, був роком великих зусиль в науці днями і ночами. Мої товариші були трохи легкої поведінки і коли б не той навал праці над книжкою і брак часу, хто зна, чи я не піддався б недобрим впливам. Тим більше, що тоді я в духовному житті був охолов, бо рідко приступав до Святих Тайн. Тільки щоденна молитва тримала мене. На жодних забавах, танцях, в кіно, моя нога не була.

Скоро минув рік. Прийшов час останніх іспитів – матури. Всі предмети добре знав, а в одному найлегшому питанні з української літератури «впав» – забув рік 1814, дату народження Шевченка. Великий встид для моєї гордої натури. «Добре, що Ти упокорив мене, Господи!» Тільки з своєї любови Бог дав мені цю благодать упокорення, бо я не втратив рік і таки у свій час поїхав до Львова. Поступив до Духовної Семінарії і на перший рік Богословського інституту, що за кілька років перетворився у Богословську Академію. Ректором Духовної Семінарії був добродушний о.Тит Галущинський, ЧСВВ, якого вихованці між собою називали «татуньо». За кілька місяців на повідомлення нашого доброго катехита з Івано-Франківська, о. Фіголя, я поїхав до гімназії і здав свою матуру. Я мав би поступити на теологію в Івано-Франківську, бо належав до тієї єпархії, але так не зробив, бо в тамтешній Духовній Семінарії примусово заведено целібат – безженний стан, з чим я не погоджувався.

## ДУХОВНИЙ СТАН

В Семінарії знову прийшло нормальне духовне життя. Тижнева сповідь, щоденне Святе Причастя і розважання. Духовні настоятелі й отці професори були добрі. Я був на своєму місці і чув себе добре. Одне недобре. Дух світу, що призводить до затемнення розуму та засліплення, до перемоги життєвої гордості, нападав на мене і мав вплив на мене, сильно боровся з моєю душею в перші роки семінарського духовного життя. Я був напевне наймолодший з усіх моїх товаришів і, маючи дев'ятнадцять років, почав богословські науки. Правда, часом недобрий вплив мав з боку своїх товаришів. І так, ідучи за недобрими прикладами, я часом без дозволу настоятелів виходив в місто з товаришем (ніколи сам), заглядав з хорів на церкву, де приходили люди з міста, курих, дозволив собі за намовою товариша кілька разів на маленьку чарочку горілки. Курити я почав з військових часів. Пити я не пив, бо у війську і за все життя разом, думаю, що не випив більше, як пів літри горілки.

Але мимо моєї легкодухости та схильности до злого, Божя благодать, без моєї заслуги, не була в мені марною і берегла мене від злих близьких нагод, а коли часом і були такі, від злих великих упадків. Взагалі я був вірний у своїх щоденних духовних вправах. Під час канікул вдома не тільки не було нагоди до злого і злих прикладів, але ясним світлом присвічували мені приклад батька – ревного священика і доброї мами. Тепер скажу про моє відношення до жіночої статі в тих вирішальних молодих літах. Ще в дитячих невинних літах побожна мама прищеплювала в моєму серці любов до добра, краси, невинности. Хоч не зовсім свідомий про що молюся, я навчений мамою, молився про ласку, щоб я був монахом...

Пресвята Євхаристія, щоденне Святе Причастя – було могутньою силою, діючою проти всього злого і нечистого.

Набожність до Пречистої Діви Марії, її вервичка – могоча, були завжди непомильною перемогою над царством нечистоти. Якийсь нахил до зовнішньої жіночої краси, якийсь невиразний нахил до подружнього життя, що виявився у виборі не Івано-Франківської Духовної Семінарії, де був целібат, але Львівської, в знайомстві з деякими товаришками у Львові, в моїй присутності з сестрою на забаві з танцями. Зрозуміло, що це все і решта були тільки скоро згасаючі вогники, паростки без глибшого кореня, що гинули, бо все глибше і глибше запускала коріння Божа любов, любов все більша і більша до найкращого і найвищого – до Бога і спасення душ.

Та Божа любов побідоносно виявилась назовні під час реколекцій на початку третього року богословських наук, в сильній рішучій постанові стати священиком у безженному стані. Це рішення не було наслідком якоїсь безоглядної немилосердної сили, але було плодом непомітного солодкого могутнього непереможного діяння Божої благодаті, Божої любові. Хоч я був веселий, живий і трохи легковажний, як перед тим, але у своєму рішенні непохитний, бо основа його непохитна і люблена – сам Бог!

Зразу після реколекцій я пішов до Митрополита Андрея, щоб виявити своє рішення і просити про дияконське свячення. Митрополит усміхнувся і сказав: «Добре, добре, але ще подумайте». Не було що говорити більше. За тиждень я знову прийшов з такою ж просьбою, але одержав ту саму відповідь... і ще треба було думати. За третім разом Митрополит по-батьківськи притиснув мою голову до грудей і сказав: «Добре, добре, прийдіть в неділю». Минула неділя, друга й стан мого життя вирішений, подружжя земське не для мене. Мусів я перебути бурю-сварку гніву і напастей від своїх товаришів, що жалілись: «Коли ти став целібсом, то і нас можуть змушувати до того», але їхні побоювання були хибні. Я написав додому про своє рішення і свій стан. Очевидно батько

і мама вже тепер цього не сподівалися і дуже тим втішилися. Написали лист з побажанням і в ньому дуже обережно зазначили, що повнота посвяти Богові – це монаший стан.

Я нагадав собі ще одну подію, що сталася кілька місяців скоріше, перед одержанням дияконату, подію з ділянки науки. В науці я не був дуже старанний, тим більше, що мої три товариші, що я мешкав з ними в одній кімнаті, теж не відзначалися ані побожністю, ані старанністю. А добрий чи злий приклад дуже діє. Однією з трудностей в моїй богословській науці був брак основного знання латинської мови, бо моя гімназійна наука через війну була ненормальною. І ось на тому тлі така подія – річний іспит з спеціальної догматики я не здав. На мої відповіді на три питання молодий професор (це був перший рік його викладання) о. д-р Йосиф Сліпий сказав: «Зле».

Але після цього, як для мене, так і для професора сталося щось несподіване! Поясню. Іспити були не в аудиторії факультету, але в митрополичій палаті і головою Комісії був сам Митрополит. Під час мого іспиту Митрополит мав схилену голову, закриті очі і ніби дрімав. Коли професор і на третю мою відповідь сказав «Зле», Митрополит підніс голову і спитав: «Як?» Професор сказав: «Студент зле відповів». Тоді Митрополит попросив професора ще раз дати питання. І знову я почув три питання, а після кожної моєї відповіді, потрійне ласкаве «добре, добре» Митрополита. Не пам'ятаю тепер тих питань і відповідей, тільки я переконаний, що професор мав рацію, бо я не вивчив належно предмету, як легкодух і недбалюх.

Митрополит в цьому випадку поступив м'яко, по-батьківськи, закривши очі на справедливість. Тут я ще один раз отримав доказ, що Митрополит Андрей мене любив. Очевидно любив і професора, але ніжне серце схилилось до слабшого, нужденнішого. Мого індексу професор не підписав, але підписав з позитивною нотою декан факультету за

неприсутнього професора. Товариші говорили: «Ти не здав, бо ти не хотів купити «Пеша». Професор доручив нам всім купити собі видані ним латинські підручники його професора о. Пеша, а я не купив. Професор напевно був переконаний, що я просто з гупого зухвальства не купив, навмисно. А тим часом в мене не було навіть думки такої. Я тоді ще дуже курих, мені ледве вистачало грошей на сигарети і я просто з біди не купив книжку. Зрозуміло, я міг виправдатись перед професором, що не маю змоги купити книжку, але така думка не прийшла мені із-за легковажності. А мій батько на парохії жив в недостатках, бо зовсім не був господар і займався лише церквою та книжкою. Ще раз скажу, що пояснення товаришів було невірне, бо в цьому випадку я був винний, і тому моє відношення до професора о. Йосифа Сліпого, як теж його до мене, були завжди найкращі.

## МОНАШЕ ЖИТТЯ

Одного разу, літом 1924 року, мене відвідала моя тета ігуменя Моніка. Трохи поговорила і спитала, чи я не міг би відпровадити її до Збоїськ у монастир отців редемптористів, бо має духовну справу до о. Йосифа Схрейверса. Це було після обіду у вільний від навчання час, і я з дозволу віцекантора пішов з тетою до Збоїськ. Ми прийшли до монастиря, тета задзвонила, увійшла до розмовниці, де зараз мав надійти о. Йосиф Схрейверс, а я залишився в парку, що оточував монастир і закурих собі. За деякий час тета вийшла на поріг і закликала мене до середини. Я увійшов і привітався з сивим ласкавим усміхненим о. Йосифом, якого перед тим не знав, а він наче старий приятель заговорив: «Добре, добре, я вас приймаю до нашого монастиря. Ви поїдете трохи додому на канікули, а першого серпня приїдете до Голоска на новіціят. В келії можете собі курих, але щодня на один папірос менше, бо в нас не курих».

То була відповідь без мого питання, без моєї просьби. Я мав право, кажучи по-людськи, обуритися, чи хоч сказати, що я ж сам не просив, ані не просив тету посередничати. Однак я нічого не сказав, тільки попрощався і вийшов з тетою, з якою теж ні слова не говорив про цю справу. На душі було так легко, так радісно, повнота ласки, як нагла повинь залила душу. Не було на устах слів ні в мене, ні в тети, бо стара монахиня і я, що став на порозі монастиря, ми розуміли вагу і велич події не земської, не людської, а небесної і Божої – ласки монашого покликання. Незабаром я пішов до Митрополита Андрея просити, щоб відпустив мене до монастиря Чину Найсвятішого Избавителя.

Як завжди ласкаво по-батьківськи Митрополит сказав, щоб я подумав, бо хоче мене залишити при Свято-Юрській Архикатедрі біля себе. Я сказав про цю трудність о. Схрейверсові, моєму будучому отцеві – духовному провідникові до його смерті. Він все легко полагодив з Митрополитом, бо був його приятелем і дорадником. І так я перериваю науку теології, щоб відбути новіціят і після цього вже в монастирі докінчити теологію. Дивні і чудні Твої дороги, Господи! Коли я був на першому курсі теології, то записався одночасно на юридичний факультет таємного Українського Університету, що заснували у Львові наші вчені, провідники народу, бо крім давніх домагань і боротьби ще за Австрії за Український Університет у Львові, поляки, що займали панівне положення в уряді, не хотіли навіть говорити про ту справу. Я записався, бо хотів ще другий факультет закінчити і підтримати переслідувану наукову Установу рідного народу. А тепер і це незакінчено... для дальшого мого упокорення і для слави Божої. Мусів перервати і юридичні науки.

Почалися канікули, найкоротші канікули. Мої рідні тато й особливо мама з поспіхом і з радістю готували мені виправу до монастиря. Прийшов день першого серпня. Я приїхав поїздом до Львова і з вокзалу кіньми до Голоска. Перед бра-



мою кинув недокурений папірос. Ігумен і магістер новіціату Ричард Костенобль (бельгієць), і всі отці та браття прийняли мене сердечно. Ось я в своїй маленькій келії. Витягнув з кишені і поставив на столі пачку папіросів, бо мав дозвіл ще в день прийняття в келії курити, але, щоб за короткий час кинути їх в піч і не доторкатись до них ніколи.

Другого серпня день св. Іллі і св. Альфонса, засновника ЧНІ – початок моєї кандидатури. Перед Успенням Богородиці я зробив десятиденні реколекції і в чині облечин одержав монаший габіт родини св. Альфонса.

Почався мій новіціят, мої дні проби монашого життя, дні радості аж до смерти. Але подібно, як майже все дотепер було в мене не завжди нормальне, так і новіціят. Старий дім в Голоску, що його отці придбали з поміччю Митрополита Андрея, сад і ставок дуже запушені. Тому ігумен-магістер, а з ним новики у всі вільні хвилини від духовних вправ, були заняті фізичними роботами біля дому, чищенням великого ставу, потім будовою великих бетонних льодівень. Крім того ігумен використовував мене, як свого помічника і я майже кожного дня ходив до Львова в різних домашніх господарських справах. Ясна річ, всі духовні вправи, всі приписані молитви були точно і ревно виконані, але решта часу на роботі серед світу, однак також з молитвою на устах і в серці, майже безперестанні зідхання до Євхаристійного Ісуса через Марію, через «Богородице Діво».

Як кажуть, навіть не оглянувся, а вже так скоро минув мій святий і свято відбутий новіціят. Знову 10-денні реколекції і чин часових обітів на три роки. На цьому монашому торжестві були і мої рідні: мама, здається і тета с. Моніка, бо властиво не пам'ятаю тепер, хто ще був. Тоді я був захоплений і повний радості. Моя радість відбивалась на обличчі, певно і на серці моїх рідних. Пам'ятаю, ще перед тим зустрічав на дорозі у Львові різних знайомих, що з подивом дивились на мене, розпитували про обставини, обов'язки,

духовні вправи й обов'язкові та спільні молитви монастиря. Таким був, приміром о. Йосиф Лучинський, товариш з теології мого вуйка Євстахія Теодоровича, а потім монах василянин. Він сказав з якимсь ніби смутком: «Шкода, що я скоріше не знав це все про монаший Чин Найсвятішого Ізбавителя».

І мій вуйко, теж василянин, коли вислухав про всі наші обов'язки, молитви і про три, а найменше два розважання денно, сказав: «Так, ти дуже добре зробив, що вступив до того чину». Такі слова, звичайно ж, були приємними для мене, але нічого нового не відкрили мені, бо я завжди був щасливий, повний радості за своє монаше покликання, і сильно надіюся, що не буде хвилини, аж до смерті, в якій я чув би будь-який сумнів-жаль чи невдоволення за це, що я повірив словам мого Спасителя і пішов за Його голосом, Його слідами! Що ж більше можу сказати про монаше життя?

## **СВЯЩЕНИЧЕ РУКОПОЛОЖЕННЯ**

Після закінчення новіціату мене перевели до Збоїськ, де я був два роки учителем в так званім ювенаті-гімназії Чину. Ця гімназія виховувала кандидатів до нашого Чину, бо завжди менша чи більша частина кожного року вступала до новіціату. В той час, у 1925 році, там теж учителював наш праведник о. д-р Миколай Чарнецький. Я був тоді ще дияконом й одночасно вчився, закінчив свої теологічні науки і вкінці не міг дістати священства, тому що був замолодий. Я написав подання до Апостольської Столиці з проханням про диспензу і за короткий час її одержав.

Знову радісний день, 9 жовтня 1925 року – на свято преставлення св. Івана Богослова, в якому я, маючи 22 роки, одержав велику Тайну священства з рук Владики Йосифа Боцяна – Луцького єпископа і великого праведника, що одержав своє єпископство від Митрополита Андрея на висилці

в Києві. Наш Митрополит Андрей був тоді на відпочинку в Підлютому і тому ласкавий Владика Йосиф приїхав до нас до Збоїськ. І тут в малій монастирській церковці довершив цього великого діла – дав мені священство.

Тепер, вже нічого не має, чого бажало б моє серце, бо все маю і все можу в Ісусі, якого в руках держу, на жертву приношу, народові даю. Христос моя сила, Бог і Господь! Серце повне радості, хоч воно таке мале і нужденне. Ту радість на празник Покрови Пресвятої Богородиці я привіз і до родинного дому, де відслужив урочисто свою першу Службу Божу. Повні радості були мої добрі праведні родичі, раділа ціла парохія. З проповіддю на це торжество приїхав мій вуйко о. Павло Теодорович, ЧСВВ.

Під час канікул за звичаєм отці учителі могли їхати до іншого монастиря, щоб відбути свої річні 10-денні реколекції. Я поїхав до Зарваниці, де є Чудотворна ікона Божої Матері. Там у лісі, в скромному, але гарному монастирі Студитського Уставу, в маленькій келійці я мав правдивий духовний відпочинок, користав з духовних розкошів у часі своїх реколекцій. Я сказав собі тоді, коли не було б в нас місіонерського Чину Найсвятішого Ізбавителя, то тільки до монастиря Студитського Уставу я вступив би. З чином св. Василія Великого багато єднає мене, близький мені, там семеро найближчих моїх рідних, там і я був короткий час (через війну) в Бучацькій гімназії ім. св. Йосафата, але до цього монастиря не хилилось моє серце, сам не знаю чому. Тому я монах ЧНІ, бо така Божа воля, так Спаситель мене покликав, там моє місце на якому маю сповнити дане Богом післанництво, і там, з Ісусом, бути жертвою за Церкву і народ.

Після реколекцій прийшла думка і я заїхав до Бучача, в монастир отців василіян, де був частинку мого дитинства. Тут прийняли мене дуже сердечно. Ігумен Яцик запросив мене до монашої трапези і під час обіду сказав усім, що я перший священник з їхнього інституту св. Йосафата, бо старші мої то-

вариші з того інституту: Каменецький, Марків і Шипітка, що вступили до монастиря ЧСВВ, пізніше стали священиками. Я хоч не зовсім нормально йшов, але зате швидше дійшов. Нехай за це буде слава і подяка Богові й Марії!

Пригадую собі, коли я був ще на теології в Духовній Семінарії, мій вуйко о. Павло Теодорович, ЧСВВ, радив мені просити ректора вислати мене на вищі студії до Риму, щоб зробити докторат (де він колись був). Пізніше моя тета с. Моніка, ЧСВВ, що радила мені негайно вступити до ЧНІ, а я оповів їй про раду вуйка Павла, сказала: «Вважай, що не будеш мати марного титулу доктора, але на рік швидше можеш бути місіонером і скільки душ можеш спасти, врятувати від погібелі». Ці слова, як аргумент, що ґрунтується не на фактичних даних, а на симпатії чи антипатії до особи, мали вирішальну силу. Зрозуміло, не тому, що вищі богословські студії і докторат, це щось марне, але тому, що так Бог хотів, щоб мої вищі студії мали бути в хресті Ізбавителя і мій докторат мав бути з предмету покорі-смирненности Ісусового Серця.

Проїшов скоро і другий рік мого учительювання в нашому ювенаті у Збоїськах. Я старався вчити наших малих якнайліпше, але моє серце хилилось до проповідництва. Тепер бачу, що я занедбував свої обов'язки, бо замало і часом зовсім не готувався до лекцій для моїх учнів, але зауважень з цього приводу від настоятелів не мав. Я позичив зошити з місійними проповідями від старших місіонерів і, коли сам не мав часу, давав учням переписувати. Бачачи мій нахил до проповідей, майже всі отці просили мене взяти їхню чергову проповідь, на що я дуже радо годився. Це вирішило, що моя учительська праця скоро закінчилася і я став місіонером. Але поки це сталося, мене чекала приємна несподіванка.

*\*Праця молодого о. Василя не обмежувалася заняттями в ювенаті. Він трудився також в монастирській місцевій церкві. Отець Величковський – це була дійсно апостольська душа, повна жертовної ревности. Він визначався великими*

*проповідницькими даруваннями. Тому почав з другими отцями чину їздити по селах й містах Галичини, даючи місії і різні духовні справи (о. С. Б.).<sup>3</sup>*

## ПОДОРОЖ ДО БЕЛЬГІЇ

На початку канікул 1926 року, закликав мене до себе о. Протоігумен Йосиф Схрейверс і запитав, чи я хочу їхати до Бельгії, та, не чекаючи моєї відповіді, сказав зараз занести до Старства у Львові заяву. Справа, як виявилось, була проста і коротка, бо я відразу дістав паспорт і поїхав до Бельгії, сам один, без товариша чи знайомих. Посилали мене просто на канікули, щоб побачити великі монастирі ЧНІ, побачити Бельгію, щоб зробити мені приємність. Але тут трудність, бо я не знаю чужої мови – німецьку мало, а французьку слабо. Тому купив на всяку потребу малесенький кишеньковий французький словник і поїхав.

У Кракові мусів зійти з поїзда, щоб взяти німецьку візу. Зайшов до монастиря наших польських редемптористів, які дуже ввічливо мене прийняли, поводили по музеях міста, по Вавелю, переночували і по Службі Божій я поїхав у далеку дорогу. Їхав цілу ніч і зранку приїхав до Берліна. Не доїжджаючи до Берліна, я мав нагоду говорити, хоч з трудом, з сусідом по купе німцем інженером і ще католиком. Я питався, чи є і де в Берліні католицька церква, бо наш поїзд (інтернаціональний), має там довшу зупинку, а я маючи адресу, міг би скоро скочити до міста і відправити Службу Божу. Я не уявляв собі, як міг би пропустити Службу Божу, а не спитав старших отців бельгійців, як вони поводитися в таких випадках. Мій товариш подорожі сказав мені, що в Берліні є одна католицька церква під назвою Елізабетскірхе і назвав вулицю.

---

<sup>3</sup> Текст зі спогадів отця Стефана Бахталовського, ЧНІ., тут і далі – скорочено (о. С. Б.).

Тільки зупинився поїзд, я вискочив, тримаючи портфель з легеньким нашим фелоном та іншим потрібним, побіг, шукаючи вказану вулицю. Були деякі перешкоди. Спостеріг, що малі хлопці, я подумав – батярчуки – показують пальцем, біжать за мною, сміються «чоловік в спідниці». Не було часу зупинятися, думати, і лише пізніше пояснили мені, що я був сенсацією, якої не бачать в Берліні, бо там духовні особи (священники, монахи) не ходять в рясах, реверендах, тільки в короткому, світському одязі, з духовною колораткою на шії, а я ж ішов в своєму монашому габіті.

Нарешті показали мені вулицю, про яку питав, церкву св. Єлисавети, і я вбіг ніби до захристії чи канцелярії, а там кілька молодих жінок з якимсь ніби монашим покриттям на голові. На моє привітання і питання чи це католицька церква св. Єлисавети, чую відповідь, що церква св. Єлисавети, але не католицька, а лютеранська. Я став прибитий тими словами і не знав, що говорити, але в тій хвилині одна з тих дияконіс встала, взяла на себе пелеринку і сказала: «Ходіть, я вам покажу католицьку церкву св. Єлисавети». Недалеко, на наступній вулиці я досягнув своєї цілі. Щиро подякував за прислугу християнської любови німецької лютеранки.

В церкві я зустрів уже правдивих монахинь, що обслуговували її. Скоро пояснив, що я священник східного українського обряду і хочу відслужити Службу Божу. Не чекаючи відповіді вдягнув свої ризи і почав Проскомидію. Таки зараз одна зі сестер вибігла і скоро прийшов парох та попросив показати «целебрет», якого я не мав. Я показав паспорт і між іншими найшов акт диспензи від перешкоди літ до свячення від Римської Конгрегації. Цього повністю вистачило. Щасливо відправив у Берліні Службу Божу і не міг відмовитися від кави в добрих сестер та вчасно прийшов до вагону.

На другий ранок я приїхав до Лієж в Бельгії. Тут вже нормально в місцевому монастирі я відправив Службу Божу і навіть один братчик бельгієць, що був колись в Галичині, зовсім добре служив мені. Тут переночував і рано поїхав до

Брюсселю, гарної столиці Бельгії. Коли я вийшов на площу, дивився у свій словник, як спитати за трамвай на потрібну вулицю, якийсь поважний пан підійшов до мене, бере мою валізку і поволі питає, якої вулиці мені треба. Він відчув моє замішання (я подумав собі чи це не якийсь злодій-обманець) і сказав, що він урядник такого то міністерства, але для нього честь послужити священикові. Він пізнав, що я чужинець по моєму цивільному, хоч і чорному капелюсі, бо в Бельгії духовні ходять тільки в капелюсі з широкими крисами.

З Брюсселю я поїхав до великого монастиря з великим садом і городом в Боплято, де міститься Богословський Інститут ЧНІ. Тут близько двадцяти наших українських студентів редемптористів. Я мав бути тут хоч з півроку і більше, щоб навчитися французької мови і звідси поїхати до місійного дому в Івано-Франківську. Ні одне, ні друге не сповнилося, бо українські студенти говорили зі мною українською і я мусів передчасно виїхати з Боплято і з Бельгії.

## МОЇ МІСІЇ

*\*Щоб дати о. Василю можливість більше займатися місіями, призначили його до монастиря в Івано-Франківську, де ігуменом був о. Йосиф Де Вохт, визначний місіонер. Ця обитель була правдивим місійним осередком. До просторої монастирської молитовниці приходило багато вірних з міста. Майже вся інтелігенція відвідувала її. Також часто навідувалися там на богослужби дооколичні селяни. Монастир був осередком генерального проводу Братства Матері Божої Неустанної Помочі. З цього монастиря отці роз'їжджалися на місії. Крім згаданих отців, були там визначні місіонери Володимир Породко і Яків Янсенс (о. С. Б.).*

Ігумен відразу мене покликав і призначена місія вже мене чекає. Я – в родинному місті, влітку 1926 року, де почалися мої місії, які тривали двадцять літ, до часу зліквідування

нашої Церкви радянською владою. Я проповідував ряд перших місій зі старшим місіонером о. Яковом Янсенсом, дуже добрим, побожним проповідником, великим ентузіастом нашого обряду, що переводив з наших богослужб, таких, як Акафісти, Парастаси і посилав до бельгійсько-фламандських духовних журналів до друку.

Місії були чудові, успіх завжди великий, всі вони записані в хроніках дому. Ми, місіонери, були постійно захоплені величчю чудес Божої благодаті, бо воскресали без числа з гробу гріхів і злочинів бідні-нещасні душі. Ставали добрими, побожними, святими одиниці і родини, села і міста, а перед тим – злі, безбожні і зіпсуті жертви диявола. Нема часу і важко пригадати собі ті бойові терени, місця перемог Христової любови, тріумфу Божої благодаті. Згадую села Косівщини, Микуличчини, Милування, Горохолини, Чайкович. Приблизно мільйон душ, може і більше мав перед собою. В Івано-Франківському монастирі я був близько двох років.

## **ПРАЦЯ НА ВОЛИНІ**

У кінці 1927 року, після зложення вічних обітів, мене призначили місіонером Волині у нашому монастирі в Ковелі. Перша місійна станиця на Волині в якій працювали ігумен Річард Костенобль, о. Миколай Чарнецький і о. Григорій Шишкович, була в Костополі, повітовому містечку. В його околиці було багато осель наших поселенців з Галичини, що продавали в себе маленький кусочок землі, а за ті гроші тут купували в два, три і більше разів більше, але зате часто гіршої. Польський єпископ Адольф Шельонжек дозволив нашим отцям редемптористам приїхати на місійну працю на Волині тому, що: 1) Святий Отець з Риму просив і наполягав, щоб всі єпископи помагали в Унійній праці<sup>4</sup>;

---

<sup>4</sup> Унійна праця – це служіння для об'єднання християн в єдиній Апостольській Церкві.



2) деякі польські парохі повні Божого Духа, представляли єпископові, що є багато греко-католиків українців з Галичини, які не мають своїх священників і ходять до православних церков; 3) сам єпископ був переконаний, що наші отці, маючи бельгійських настоятелів, які народилися в латинському обряді, щиро допоможуть всіх православних українців на Волині привести до латинського польського костелу. І тому казав нашим отцям в першій місійній станиці в Костополі всі метрикальні записи наших людей давати латинському парохіві, і, взагалі, бути його сотрудниками.

Наші отці, щоб тільки почати святу працю, мовчки погодилися на умови єпископа і почали працювати по-Божому – по-своєму. За короткий час в їхній каплиці був не тільки гарний хор з місцевих православних, але теж і багато поляків, які в костелі пізнали отців, що там часом проповідували та сповідали. Сталося, що не всі пішли до костелу, але всі з костелу до нашої каплиці, до нашого українського католицького обряду. Польський парох, хоч наш приятель, настрашився, повідомив про все єпископа і наші отці мусіли негайно забиратися та шукати нового місця на свій осідок, з якого роз'їжджалися би на всі сторони Волині.

Боже провидіння вибрало для нас Ковель, що є природним центром і залізничним вузлом. До Костополя я їздив два рази, як гість, для хвиливої допомоги. До Ковеля я приїхав на постійно. Наш монастир містився в просторому домі коло станції, який винайняв нам один добрий поляк, там була влаштована гарна і велика домашня церква з малим іконостасом, були маленькі келії, їдальня, кухня. Поза нашими монашими молитвами щодня для людей служилася зранку співана Служба Божа, а вечером Вечірня чи Молебень з короткою наукою. І завжди за місцевим православним обрядом, після вказівок Святішого Отця: «нек плюс, нек мінус, нек алітер» (не більше, не менше, не відрізняється). Слава про нову уніатську церкву ширилася, люди приходили більше і більше.

Крім місцевих Богослужб, наші отці по черзі відкривали все нові оселі переселенців з Галичини, допомагали будувати все нові каплиці-церковці. Це все записано в хроніці монастиря, а копії цих записів є в генеральному домі в Римі. Згадаю лише загально, що ми їздили в села і хутори таких повітів Волині: Володимирського, Горохівського, Ковельського, Костопільського, Сарненського та інших. Ми допомогли збудувати людям понад двадцять церковець і каплиць та крім того служили в домах, де було лише кілька родин наших людей.

Не пам'ятаю дат, але десь біля 1930 року праця наша пішла так далеко, що з Божою поміччю і то чудесною, ми вже мали в Ковелі свою велику Свято-Юрійську церкву. Ця велика дерев'яна церква з гарною площею біля міського цвинтаря була за царської Росії воєнною полковою церквою, а тепер це «гарнізонови косьцюл католицькі». Як цей «косьцюл» став нашою церквою? Що церкви ставали костелами в Польщі, це буденне явище, але щоби костел став церквою, то ніхто не повірить.

В Ковелі польським парохом у величезному новому костелі був о. прелат Токажевский, добрий, ревний священик, вже старий, дуже щирий і відвертий, але запеклий противник Унії. Він казав нам в очі: «Я вашу працю подивляю, вас шаную, але та праця, то велика помилка і Святіший Отець помиляється в тій справі, бо то не на користь, але на шкоду Церкви, бо в східному обряді неможлива правдива Католицька Церква». Я його поважав за щирість і нераз заходив до нього на якусь раду. Інші молоді польські ксьондзи не були такими. Був тут і військовий капелан молодий кс. Завадзкий. Ось це він запропонував нам купити його костел – колишню церкву, і хотів вибудувати собі новий військовий костел біля касарень. Ми внесли подання до військової головної команди. Кс. Завадзкий помагав, але вирішальним було слово військового міністра.

Я поїхав у Варшаву до польських редемптористів та розповів у якій справі. Один з отців ходив постійно з духовною поміччю до шпиталю дуже панського під іменем Ісуса-Дитяти. Він якраз пішов до тої лікарні і розповів настоятельці сестер шариток, що наші отці мають такий клопіт, але не пояснив, що то отці східного обряду й українці, та бажають купити військовий костел, що продається, однак є труднощі. Якраз тільки вчора вийшов з цієї лікарні маршал Пілсудський і задзвонив до тої настоятельки, щоб ще раз подякувати за добру обслугу сестер, і запитав, чи щось треба? Настоятелька розказала проблему отців редемптористів, а Пілсудський відповів: «Я вже записав собі, зараз дам приказ». І чудо сталося! Я приїхав з Варшави, а на другий день прийшла телеграма з команди Корпусу в Любліні, приїжджати до контракту. Я поїхав і за невелику ціну ми купили церкву на здивування всіх і нашу радість.

Ігуменом тоді був у нас о. Йосиф Гекіре. Ми взяли нашу церкву, і я сам замешкав в маленькій кімнатці при вході до храму під хорами. Я поїхав зараз до Львова до нашого Митрополита Андрея. Він подарував нам гарний цінний іконостас, що купив при нагоді, викинений поляками з бувшої православної церкви. Дуже скоро ми почали служити в нашій церкві, і теж дуже скоро ми почали будувати на нашій площі біля церкви гарний великий поверховий монастир з великою залою для зібрань братства.

Будував монастир місцевий інженер Васильківський, гарна людина. Він, коли закінчив будову, вписався до нашої парохії, бо перед тим належав до православної. Майже із створенням церкви зголосився до нас диригент Дам'ян Куліш, що організував гарний хор і був дяком в нашій церкві. Я сказав йому, що не мусить переходити до нас, покидаючи православ'я, і тільки, коли переконається про правду, може приступити до Святих Тайн в нашій церкві. Отже диригент і співаки та парохіяни прийшли до нас з української право-

славної церкви св. Благовіщення. Скоро було в нас біля тисячі душ парохіян. Знатніші з них Бондаруки, Морозовські, Тишецькі, Пивоварови.

З нагоди Мазепинської річниці звернулися до нас православні українці, щоб відслужити в нашій церкві урочисту панахиду за душу гетьмана Івана, бо в їхній Церкві це заборонено. Ми відслужили. Маса народу, як ніколи. Прийшли дякувати. Між іншими – петлюрівський полковник Купрійчук, три брати господарі Балаки та інші. Просили заїхати до їхнього села Колодяжного, шість кілометрів від нашої вулиці в напрямі Луцька. І там скоро була наша парохія. Колодяжне, це колишній маєток Косачів, родинне місце Лесі Українки та її брата Миколи, що жив тоді в малому домику в саді, бо у його великому домі була школа. Церкви там не було, бо сільце невелике і занедбане. Поширилася там комуністична робота. Але скоро після кількох лекцій, група свідомих підписали заяви про входження до Греко-Католицької Церкви, і між ними перший Микола Косач та його син Юрій Косач (письменник).

За короткий час на дарованій площі при головній дорозі було збудовано велику хату ніби одного господаря Балака, а вночі поставлено баню і хрест. Зранку, на теплому св. Миколая, прийшла з Ковеля процесія з народом і посвячено нову Миколаївську церкву в Колодяжному. Скоро після цього і деякі комуністи, що мали завдання мене вбити, коли я їхав ровером до церкви, чи до школи, стали моїми приятелями. Було багато сіл, що просили мене до себе і бажали приєднатися до Греко-Католицької Церкви, але всі їхні бажання і наші труди закінчилися гірше, як нічим, бо вороги силою не допустили.

У 1931 році на Волині агент польської поліції вчинив замах на єпископа Миколая Чарнецького і хотів його втопити, але Владика виявився сильнішим, і з Божою поміччю врятувався від смерті. Про це написав о. Роман Бахталовський, ЧНІ, у книзі «Апостол з'єдинення наших часів».

Коротко: першими ворогами з'єдинення наших православних братів на Волині з Католицькою Церквою були польські католики, духовенство, особливо вище; другі вороги Унії – польський уряд; треті вороги Унії – московські єрархи. Знову приятелі Унії – це український православний народ і духовенство. В багатьох православних парохіях на Волині, де весь народ хотів Католицької Церкви (Тутовичі, повіт Сарни), польська поліція мене затримувала, людей мучила карами. Таких парохій багато, майже всі. Зрозуміло, боротьба проти з'єдинення в Католицькій Церкві, це боротьба проти Бога, що люто завжди мстилася на своїх «героях». Сліду немає по ворогах Унії на Волині за Польщі. Так було, є, і буде...

Коротке заключення: Свята Унія, якій не дали розвинутися і жити, яку вважали за мертву і шкідливу для Католицької Церкви на Волині, видала чудні плоди – страдальців-мучеників за Католицьку Церкву. Ось вони: Світські жонаті священики, бувший ректор православної Духовної Семінарії в Крем'янці о. Петро Табінський, бувший парох православної парохії біля Володимира і Ковеля о. Ксенофонт Керта – загинули, як в'язні-ісповідники в таборах. Монахи православної Почаївської Лаври: о. Серафим Яросевич, колишній ігумен в Здолбунові, живцем спалений в дерев'яній церкві в Жабчі біля Луцька червоними партизанами. Отець Микита Денисенко забитий в Тутовичах біля Сарн і о. диякон Авім Ковальчук отруений у Львові. Підпільна боротьба проти моєї праці на Волині була такою сильною (протести до Апостольської Столиці), що було наказано мене відкликати з Волині.

*\* Часто о. Величковський, як великий почитатель Пресвятої Богородиці, старався на Волині і других землях поширювати культ Матері Божої Неустанної Помочі і народ дуже радо приймав цю набожність. У своїй статті, надрукованій в Альманаху Архидієцтва Матері Божої Неус-*

танної Помочі, о. Василь подає список 21 парафії на Волині, Поліссі і Білій Русі, де ікона Матері Божої Неустанної Помочі була в особливішому почитанні.

Однак найважливішим заняттям о. Василя на Волині було служити з духовною поміччю галицьким поселенцям, розкиненим по різних колоніях. Часто треба було вишукувати ті поселення. Бувало таке, що галицькі поселенці довго не бачили свого священика. Під час відвідин тих колоній чекала місіонера велика праця: відправляти Служби Божі, проповідати, сповідати, навчати катехизму, хрестити дітей, вінчати, відвідувати хворих, закладати цвинтарі, будувати каплиці і т. д. Богослуження на Волині відбувалися з великою урочистістю. Щоб піднести урочистість, нераз приходили хори із сусідніх церков. Під час Літургії в Колодязному, де народилася Леся Українка, співав хор церкви отців редемптористів у Ковелі.

Люди на Волині і других українських землях щиро приймали о. Величковського. Однак вони були матеріально бідні, а їхні життєві обставини убогі і простенькі. Часто треба було мешкати і відправляти богослужби в убогих селянських хатах, покритих солом'яною стріхою. Отець Василь радо переносив всі труднощі і всі злигодні охоче поділяв зі своїми вірними.

Польська влада неприхильно дивилася на працю о. Величковського. Він, проповідуючи живим українським словом, ставав на заваді колонізаційним планам Польщі. Тому польська влада старалася усунути його з Волині, вбачаючи у його місійній праці якусь політичну діяльність (о. С. Б.).

## ІГУМЕН

У 1935 році я поїхав до Івано-Франківська і знову місії. Ігуменом монастиря був о. Ахиль Бульс, бельгієць, що дуже любив наш народ. Часто приватно і на зібранні Братства ка-

зав: «Дуже моліться мої дорогі, бо скоро вже буде Україна!» То не минуло безкарно. Поліція довідалась, і наш о. Бульс був вигнаний за межі Польщі. Якийсь час я заступав його як настоятель. У 1938 році прийшла з Риму номінація і я був призначений ігуменом монастиря.

*\* Тут о. Василь розгорнув ще більші посилену місіонерську працю з іншими отцями, а зокрема з о. Зеноном Коваликом. Він давав великі місії та інші духовні вправи в усіх галицьких єпархіях і на Лемківщині. Місії, що їх давали отці в дусі св. Альфонса, тривали звичайно десять днів і були великими релігійними здвигами. В урочистім поході з місійним хрестом через село брали участь тисячі народу.*

*Велика була праця в самім Івано-Франківську. Отці відчували потребу будови просторої церкви. Тому почали збирати фонди, а люди радо складали свої жертви. Сталося, що настоятель дістав раз на будову церкви банкноти на тисячу доларів і тримав у себе сховані, бо вартість польської валюти змінювалася. Якийсь злодій украв ту тисячку. Довідався про це єпископ Хомишин і одного дня, відвідуючи отців, приніс тисячу доларів, даючи від себе цю пожертву, аби покрити шкоду отців.*

*Щоб будувати, треба було мати дозвіл на будову від польської влади, яка завжди відмовлялася з причини якихось щораз нових неточностей в планах. Справа застрягла в центральному уряді у Варшаві. Треба тут додати, що в 1939 році по зайнятті Галичини більшовиками, один зі старшин, по національності українець, знайшов урядову переписку у справі будови церкви. З цієї переписки виходило, що поляки свідомо не хотіли дозволити будову нової церкви. Твердили, що це небезпечно для польської держави з огляду на патріотичні українські настрої отців редемптористів (о. С. Б.).*

У 1939 році наприкінці місії в Стрию грянула вістка про вибух німецько-польської війни. Я ще щасливо виїхав до

Івано-Франківська. Нагла утеча поляків. Це було першого вересня, а сімнадцятого вересня прийшли «освободителі», совітська власть. Пам'ятаю, це було в неділю рано, коли я вийшов після Служби Божої з нашої церкви, багато наших людей звернулися до мене і сказали, що міністер Молотов з Москви проголосив через радіо, що совітські війська переходять границю «освободжати братів на Західній Україні». Це заповідало страшне переслідування релігії. Наші отці планували вибудувати величаву церкву. Розуміється прихід большевиків знищив всяку надію на здійснення цих планів. На жаль, польська влада робила всякі труднощі, щоб перешкодити будові цієї церкви.

Вже два роки ми з отцями їздили по місіях і при кінці кожної місії ми згадували, що зачинаємо будувати велику церкву на честь Божої Матері Неустанної Помочі. Я зібрав за короткий час понад 120 тисяч золотих, купив майже весь матеріал, але польський уряд не дозволяв будувати. Якраз принесли мені наші хлопці документ з військового штабу, що поляки тікаючи залишили, в якому був наказ міністра військових справ з Варшави, щоб не дозволити редемптористам будувати на їхній площі в центрі міста церкву, але на тому місці збудувати військовий костел, а редемптористам дати площу за містом. Це переслідування зі сторони поляків католиків було подекуди більше болючим, ніж навіть криваве переслідування зі сторони безбожників.

## **ХРЕСНИЙ ПОХІД**

У 1940 році хотіли совітські власті вигнати нас з монастиря і зайняти дім для держави. Ми сказали про це людям. За кілька днів дівчата і жінки з Братства Матері божої Неустанної Помочі зібрали кілька тисяч підписів на протест проти вигнання наших отців і віднесли ці підписи до головного прокурора, а на вулиці чекала маса людей на рішення.



Прокурор прочитав ту скаргу і сказав: «Ваші слова і підписи нас не зворушують, ідіть геть!» А дівчата відповіли: «А чи кров вас також не зворушить, бо коли рушите наших отців, тоді – гляньте на вулицю – ось той народ і тисячі людей, ми всі кинемося і кров дамо, а не допустимо...» Прокурор відповів: «Но, йдіть, ніхто не рушить ваших отців, я тільки так жартував». І так ми були у безпеці на якийсь час.

Прийшов час нашого празника Матері Божої Неустанної Помочі. Люди втішені, бо я запевнив їх, що празник буде нормально, як завжди. Кілька днів перед празником єпископ Григорій Хомишин, сказав мені, щоб не робити процесії через місто, бо то небезпечно. Я відповів, що погоджуюся, тільки, коли люди спитають я скажу, що це його розпорядження. Єпископ не згодився. Тоді я сказав, що сам особисто не маю права скасувати звичаї в Богослужбах і брати на себе відповідальність перед настоятелями і народом.

День празника, гарна погода, маси народу (коло двадцяти тисяч) наповнили велику площу перед монастирем. Служба Божа на дворі на площі. Після Служби Божої сформований похід, процесія, багато хоругв. Ікону Матері Божої Неустанної Помочі на ношах високо несли священники і сам Ісус Євхаристійний в монстранції під балдахином. На хоругвах ті самі блакитно-жовті ленти і багато хлопців з Братства, що слідкують за порядком з синьо-жовтими опасками на рукавах. Весь народ повною груддю співає пісні в честь Ісуса і Марії, великий підйом духа.

Похід іде довгими вулицями кругом центра міста. По обох сторонах вулиць «совітські люди», старі хрестяться зі сльозами в очах, молоді та військові з великим подивом. Похід – це кричуча проповідь самого Ісуса, що йде в Найсвятішій Тайні Євхаристії і велике благословення Богородиці Неустанної Помочі! Похід іде шириною вулиці, над'їжджаючі військові авта мусять завертати. Я йшов в епітрахилі, пильнуючи порядку.

Аж ось в кінці першої вулиці шум, і я вже там. Велике особисте авто енкаведистів їхало назустріч походу, щоб пробити і може zdeформувати похід, зробити замішання. Сам обласний начальник НКВД, як пізніше ми довідались. Я крикнув до впорядчиків і хлопці стали муrom перед машиною. Їхня постава говорила: «Хіба через наші трупи!» Один вдарив кулаком по склу біля шофера. Ще хвилинка... відкрились двері, один з впорядчиків щез в авті. Силою втягнули його, авто завернуло і щезло. На страшне обурення народу хлопця випустили, не пам'ятаю чи ввечері, чи вранці. Похід прийшов на площу, я сказав торжественну проповідь про переможну силу Ісуса і Марії. Народ довго не розходився, хоч все скінчилось, наче застигло в молитовній екстазі. Я дякував Богові і сказав собі: варто було взяти відповідальність на себе, піти на ризик і життя віддати!

Минуло кілька днів. Прийшов лист з НКВД: явитися в такій годині, у таку кімнату. Пішов в піч! За кілька днів такий самий лист і так само пішов у піч. Знову подібний лист – і він пішов з димом. За кілька днів після Служби Божої – дзвінок, мене викликають. Приходжу. «Здрастуйте!» Розумію, сподіваний гість. Прошу сідати. Питає, чи ви дістали наш лист? – Дістав. – І другий? – Дістав! – І третій? – Одержав! – Чому не явились? – Бо не хотів. – Чому? – Бо я не ваш сексот. – Ви прийдете! – Не прийду. Розіпнув цивільне пальто і показав однострій НКВД та револьвер. – Зараз зі мною підете. – З вами то так, сам ніколи! Дозвольте ще відійти і розпорядитися в своїх справах. – Прошу.

Я відійшов і швидко передав о. Стернюкові касу та всі ігуменські справи, бо кожний знає, що йти в НКВД (особливо в тих часах), означало не повернутися більше. Клякнув, помолився: «хай буде воля Твоя», «Богородице»... Стиснув вервицю при поясі (тоді ми ходили ще в своїх габітах) і вийшов. На дворі мій капітан став і знову суперечка. «Я піду вперед, а ви трохі дальше за мною» – каже він. «Не жартуй-

те – відповідь я, – бо коли лишите мене ззаду, я зараз втечу, тому ведіть мене з собою».

Я в обласному НКВД, в бувшому суді. Почався протокол-життепис, а потім питання: Чи ви навмисно сам, чи з чийсь намови, чи наказу зробили ту антисовітську демонстрацію з тим хресним ходом і жовто-блакитними лентами? – Я не робив жодної антисовітської демонстрації, а зробив сам зі своєї волі хресний хід з тим всім, що ви бачили, бо ваша влада сказала нам, що можна в церкві робити все, як було давно, а давно ми все це робили без жодного дозволу.

– Чи до нашого приходу ви проповідали проти совітської влади, коли і де? – Так, я проповідував проти завжди і всюди. – Чому? – Бо ми знали з газет і від свідків, що втекли сюди, про нищення і палення церков, хрестів, ікон, про убивства єпископів, священників, нищення всієї релігії, і я через свою совість мусів проповідувати та до молитви зивати народ, щоб Бог могучою силою затримав ту дику, нищівну силу.

Раптом відсуваються двері, влітає енкаведист, високий, чорний, на обличчі страшний як Мефістофіль чогось подібного не бачив. То був сам начальник обласного НКВД і кричить: То Величковський, чи признається? – Ні, – каже мій слідчий. Той кинувся на мене з кулаками над головою, коло лица, зі страшним криком, як скажений. – Признавайся, признавайся, бо сейчас под стѣнку, як собаку, признавайся, отвечай!

Я глянув на нього і сказав голосно і поволі: «Некультурному чоловікові ні одного слова не відповім». І відвернувся від нього на кріслі спиною і став відмовляти вервицю, держачи її високо в руках. Він кричить, мені в голові шумить, я майже непритомний, і тільки молюсь «Богородице Діво», – тієї молитви я свідомий, більше нічого.

Він довго кричав, кидався, я молився... То було довго, бо цілу велику вервицю я відмовив. Раптом сильний тріск

дверима і тиша. Я відкрив очі. На мене дивиться усміхаючись мій слідчий капітан і питає: мені будете відповідати? Я кажу: буду, бо ви культурний чоловік. Він ще питає спокійно, я відповідаю. Вже вечоріє. Питає, чи хочу пити, їсти? Відмовляюся. Закінчує. – Підписуйте при кінці кожної сторінки. Цілий стос карток. На останній сторінці написано до половини. Я машинально підписав при кінці сторінки. Він глянув і сказав: Ви підписали собі смерть, бо над вашим підписом можна ще написати, що завгодно. – Пропало, – кажу, – то вже ваша справа. – Ні, сказав тихо, – візьміть перо, ще раз підпишіть і перечеркніть чисте місце. Я подумав собі: ото людина і сказав: «спасибі!».

– А тепер я вас відпущу, сказав він, але хочу ще щось сказати, тільки пам'ятайте, що я комуніст і атеїст, щоб ви не сміли щось іншого подумати про мене. Я запевнив його. Він поглянув на мене і тихим, але сильним голосом сказав мені: «Я з усієї своєї душі вас поважаю, бо ви за це, в що вірите, готові своє життя віддати, бо ті, що інакше поступають, то послідна сволоч». Казав ще підписати друкований формуляр, що я нікому не скажу про те, що я чув. Я підписав, очевидно, як пусту формальність, що не зобов'язує мене, і відразу на вулиці та вдома всім все розповідав.

Здається за кілька днів чи за тиждень знову прийшов до мене мій друг капітан Назаров і попросив, щоб знову на коротко піти до його кабінету. Ми прийшли, сіли і він сказав: Того некультурного нашого начальника ви вже більше не побачите. Спитав чи я говорив комусь про все? Я відповів, що так. – Кому? – Всім, кого стрінув. – А чому? – Тому, щоб не подумали гірше, а всі питали, бо знали де я пішов. – Тепер ходіть, бо ліпші люди хочуть говорити з вами.

Завів мене до великої зали, де за довгим столом були зібрані великі чини НКВД. Попросили сісти посередині стола, почали питати звідки походить чин редемптористів, яка історія василіян, студитів і після цього відпустили мене. Ка-

пітан Назаров випроваджуючи мене сказав: Бачите, з якою пошаною говорили з вами, а того, що вас зневажав більше не побачите. І дійсно я його вже більше не бачив. Але і не бачив доброго капітана Назарова, хоч я питав про нього, але після втечі німців і з поворотом совітської влади, його не було.

*\* Отець Величковський приділяв особливу увагу двом групам вірних: робітникам, що працювали звичайно не в українців, і дівчатам, що служили у «панів», дуже часто не українців і не католиків. Ці дві групи були найбільше наразені на небезпеку морального й національного характеру.*

*Це був гарний вид, коли з приводу різних релігійних урочистостей членкині Марійської Дружини у вишиваних сорочках і мужчини, члени церковних організацій, брали публічну участь в процесіях з хоругвами й прапорами. Хто бував у цій каплиці, відчував, що там панував молитовний настрій. Тому люди радо сюди приходили, щоб помолитися та поринути в богомисленні.*

*Для о. Величковського дуже цінною особою був силач, боксер, прапорносець Апостольства Молитви, Володимир Черняхівський, що його звали «Владзьо». Він був мулярем. Кожного року під час сокільських змагань він відзначався ламанням підков і підношенням тягарів. Кожної неділі він приступав до Святих Тайн. Його приналежність до парохіян каплиці була запорукою того, що жоден міський вуличник не наважився зробити шкоду священикам. Він був своєрідним провідником групи робітників і регулярно бував на всіх відправах.*

*Тих робітників і робітниць причаровував своїм словом о. Василь-Всеволод. На сходах він обговорював не тільки релігійні питання, але також цікавився поодинокими членами парохії, знав їх усіх та їхні проблеми, був найкращим порадником у складних життєвих проблемах. Старався у їхніх серцях прищепити любов до своєї Церкви і свого народу.*

*Про християнську відвагу вище згаданого Владзя яскраво свідчить одна подія. У вересні 1940 року, під час першої окупації большевицької армії, він з іншими членами боксерської ланки «Динамо» їздив до Харкова на змагання. Бачучи його надзвичайну силу, пропонували йому, щоб там лишився. Він відповів: «Я тут не лишуся, ви не вірите в Бога, а я віруюча людина й не матиму змоги ходити до церкви. Бог обдарував мене силою, за що я Йому вдячний».*

*В день змагань зал був повний. Коли Черняхівський вийшов на арену, сталося щось несподіване: перед змаганнями Черняхівський поклав на собі великий знак хреста, як це робив перед кожним змаганням. В залі раптом запанувала тиша. За хвилину почулися образливі вигуки. Після змагань на другий день був обшук. І тільки завдяки старанням капітана Івано-Франківської боксерської дружини, що любив Черняхівського, закінчилося те все тільки тим, що Владзьо не брав участі в дальших змаганнях і вернувся додому. Та глибока релігійність, що так безстрашно проявилась у Черняхівського під час боксерських змагань у Харкові – це результат духовної праці о. Величковського.*

*Популярність о. Василя була дуже велика. Тому, коли він збирався їхати на місію, один енкаведист перестеріг його кажучи: «Вас у місті не арештують з огляду на людей, але як поїдете в область, так вас негайно заарештують». Тому о. Величковський не виїжджав з Івано-Франківська і тут продовжував свою ревну апостольську працю.*

*На свято Страждальної Матері Божої Неустанної Помочі він навіть організував урочистий похід вулицями міста, так, як це було перед війною. Отець Василь ішов попереду процесійного походу з хрестом в руці. Заскочені військові східняки здіймали шапки і хрестилися. Тисячі вірних ішли в поході і тисячі, особливо зі сходу, споглядали величну процесію. Потім ігумен та ще один редемпторист мали клопіт з НКВД. Їх тягали на допити. Ігумена коротко вислухали, а*

того другого тримали цілу добу. Ті, що мали справу з НКВД, знають, що то значить.

Ігумена питали: «Чому ви організували релігійний похід, не маючи дозволу?» Він на це так відповів: «За кордоном певно пишуть, що ви нас переслідуюте. І коли б я не організував походу, а ми його організовуємо щорічно, це було б для закордону доказом переслідування. Я, знаючи, що ви дозволу не дасте, однак, щоб заграниця не мала підстави говорити про переслідування, то я похід організував без дозволу. Я це зробив з огляду на ваш престиж». Енкаведист пошкрябався в голову, щось подумав, а потім по-московськи сказав: «Це дійсно правильно, ви зробили розумно, ви вільні, йдіть додому».

Під час свого відходу в 1941 році більшовики вчиняли масові арешти і екзекуції. Цей страшний терор викликав серед українців панічний переляк такий, що люди боялися своєї тіні. Тоді більшовики вбили у тюрмах Галичини багато тисяч людей (о. С. Б.)

## КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ

У 1941 році покидаю Івано-Франківськ. Приїхав о. Роман Бахталовський на моє місце, а я маю виїхати до Львова. Звідси Митрополит Андрей має послати мене на Велику Україну, де люди просять католицького священика. Приказ є приказ. Я вже спакований, вже в поїзді, вже у Львові, вже в Митрополита. Дістаю кілька листів до Митрополита від православних людей з Кам'янця-Подільського з дорученням зараз поїхати туди, дослідити справу й почати там роботу. Поїзд в тому напрямі до Іваня Пустого не йде.

Вертаю до Івано-Франківська, де люди – всі наші приятелі. Вони знаходять старе авто, направляють його і кажуть шоферові довести мене до Кудринець над Збручем. Рано виїхали через Заліщики і Мельницю, а на вечір заїхали до

Кудринець в монастир сестер василіянок. Тут переночував і після Служби Божої послали дівчину над річку, щоб кликнути людей з тамтої сторони, чи не потребують священика на завтра, на неділю з Богослуженням, бо від нас якраз їде священик до Кам'янця-Подільського. Люди ахнули! – Це Бог нам посилає батюшку, бо якраз сьогодні ми скінчили ремонт нашої церкви, що була перетворена большевиками на склад, і треба її посвятити.

За пів години наші браття-православні забрали мої речі і я опинився в церкві з новим престолом. Тут я мусів лишитися на два дні. Одного дня я посвятив церкву і сповідав всіх, що просили, особливо старих і хворих. Другого дня я хрестив дітей, а їх було від новонароджених до 12-15 літніх. Кілька рядів від престолу аж до дверей. Тут треба застановитися, як, в який спосіб хрестити? Чи кожную дитину зокрема, чи всіх разом. Не було часу застановлятися. Взяв Требник і почав чин Хрещення. Загальну молитву раз над усіма й індивідуальну самого акту Хрещення, Оливопомазання і Миропомазання, над кожною особою зокрема. Богу дякувати, все скінчилося досить скоро, добре і щасливо. Хоч про такі випадки на теології не вчили, ані не писали, бо ніхто не передбачав таких часів. Але тут вже чекають коні з наступного села в сторону Кам'янця. Поїхав – і там подібне. І знову коні чекають до села в сторону Кам'янця. Поїхав – і там подібна робота. Після закінчення духовної праці голова села дав коні, що відвезли мене до Кам'янця – цілі моєї подорожі.

Приїхав під вечір. Питаю на вулиці міста зустрічних людей, поліціантів про мешкання тих людей, адреси яких в кишені. Але, на жаль, ніхто нічого мені не сказав, бо не знав. Не було часу на розвідку вулиць. Питаю, де міська Управа. Показали, ось тут. Зайшов, повно людей. Оглянув положення і вирішив. Пропхався і став першим в черзі. Підходжу і кажу, що на просьбу місцевих людей я присланий Митро-



политом Андреем зі Львова, як священник для цього міста і подаю грамоту з підписом і печаткою.

Коли голова прочитав грамоту, підніс руки і закликав: «О, як довго ми на вас чекали!» Було темно на дворі і пізно, тому сказав, що поговоримо ще завтра, а сьогодні: «Поліціант, заведіть панотця до готелю, нехай дадуть кімнату, а завтра рано покажіть панотцеві всі церкви свободні, щоби собі вибрав панотець, яку схоче».

І я вибрав в центрі старого міста малу, муровану, муром обведену Свято-Миколаївську церкву разом з церковним домом (порожнім). Я оглянув церкву, яка була за совітських часів місцем ремонту зіпсутих автомашин.

Зійшлося багато людей і знизу, з нового міста. Питають чи буде ввечері Всенічна, бо завтра велике свято Воздвиження Чесного Хреста. Підходить старший чоловік, диригент хору і псаломщик з нижньої церкви. Питає, чи можна перейти з хором до вашої церкви? – Кажу, можна, і він з радістю вибіг з доброю вісткою. Як я довідався, ця старенька церковця збудована ще уніятами і найбільш люблена всіми людьми. Люди знайшли в жидівських підвалах велику золоту ікону св. Миколая та інші церковні речі. Я вийшов з церкви, пішов до готелю по валізку, вернувся і не пізнав церкви. Така вичищена стала і прибранна, прикрашена. Я не пізнав і дому: є вже всі меблі, постіль і все потрібне, просто чудо!

Вечером відслужив Всенічну, сказав проповідь про відкриття Греко-Католицької православної парафії, такої, як була колись за ваших дідів, прадідів. Котрі бажають стати парафіянами через сповідь і Святе Причастя стануть ними. Зараз буду сповідати. Кому щось не ясно, то завтра можна підійти до мене для вияснення, а тепер можете йти додому. Завтра такий порядок... Але люди стоять всі, як один, ніхто не виходить. Хто до сповіді? – питаю. – Всі. На крок відступили, і я починаю сповідати. До півночі ледве скінчив,

решту – на другий день, на ранок. Зранку ледве засіріло, я знову вже сповідаю. Тим часом співають Утреню. Коло першої після полудня закінчив празничну Службу.

Я весь захоплений, прекрасна праця, дуже добрі люди! І вся інтелігенція тут, як теж і молодь. І це все через одну коротку науку, чи так? Ні, це, ясна річ, неможливо! То не є наслідком коротких людських слів, які б вони не були, але це наслідки всемогутньої сили Божої благодаті, що просвічує, зворушує, потягає. Так, справді!

Наступного дня мене запросили на нараду працівників освіти. З'їхалися керівники шкіл всієї Кам'яниччини. Почалося від моєї особи. Голова освіти просить мене обняти навчання в цілому місті, зовсім виключаючи православних священиків. Просять дати катехизм для дітей, просять дати календар зі святами року, щоби знати, які дні будуть вільні від науки. Не було жодного православного священика.

Керівники зі сіл питають своїх начальників, чи пускати православних священиків до школи, бо мало хто з них сам щось знає. Спитали мене. Я сказав, щоби пускали настоятеля церкви. Хоч що-небудь доброго, хоч щоденну молитву навчить, тільки, щоб учив українською мовою, обов'язково!

З поміж учителів встав якийсь старший, поважний москаль і почав протирічити мені. «Але ж ми всі православні, і діти всі, на якій підставі католицький священик буде нас вчити, бо ж і наш великий поет Шевченко пише проти Унії, що вона ворожа нам, і Грушевський пише це саме». Я кажу, що Грушевський є авторитетом в історії України, а не в релігії. Тут авторитетом, що рішить хто має вчити релігію діточок не ви добродію, і не я, але народ, що бачить дійсність і бачить життя, працю українських католицьких священиків за річкою в Галичині. Бачить тутешніх православних, тому і писали до Львова та просили нашого Великого Митрополита, і мене прислали. Ті самі ваші люди сказали мені: «Хватить нам наших православних, ми хочемо ваших западних».

Пан голова освіти добре подумав, що робити перш ніж запросив мене сюди. І не лише сам, але з іншими порадився. А якби тут був Шевченко і Грушевський, то вони б вам «крепше» відповіли. Додам, що ми не є ніякі уніяти, як нас по старому, по-московськи називають, але ми православні-католики українці, і нами управляє не цар, не жоден москаль чи інше дрантя, але Папа Римський – Вселенський Патріарх. Це для нас честь і запурука! В тій найважнійшій справі, якою є релігія, ми із-за цього не стоїмо нижче ніж італійці, французи, іспанці, та всі інші народи світу, якими теж управляє Папа Римський. Мій опонент дуже невдоволений, більше нічого не говорив і сів, але я відчував, що він ще покаже своє свинство.

Третього дня, у четвер, після ранішньої Служби Божої, на якій було багато до Святого Причастя, бо раненько ще сповідалися, я відправив Акафіст до св. Миколая і ледве скінчив, торкають мене за руку і повідомляють, що чекає посланець від німецького начальника міста. Пішов. Церемонія була надто коротка. Накинувся з криком, що я його не послухав, не дав оголошення в церкві про добровільні дари для німців, що я «бандеровець» і запечатав написаного листа до коменданта, де буду переходити через Збруч, і за 24 години маю бути в Галичині. У противному випадку можу чекати найвищої кари – розстріл. Я вийшов. Кинувся на базар, де думав найти якесь авто, якийсь транспорт до Галичини, але хто би тепер звідтам їхав? Післав по провізора, якого я назначив. Прийшов, дійсно я не помилився, добрий чоловік. Я скоро спакувався, вже вечоріло, і він завів мене до себе, стежками, непомітно. Я трошки підночував і ранесенько, ще сіріло, він запрягає коника, робить два сидження на возі. Не так! – кажу, одно сидження давай. Валізу сховали в солому, сіли обидва разом і поїхали.

Ми бачили, як військові німецькі авта літали туди-сюди, виглядало, що за мною шукають. Мій господар скрутив зра-

зу в бічні вулички і ми безпечно поїхали. Понад вечір ми на горбку над Збручем. Кажу стати, треба обміркувати положення. Гляджу, а над річкою німці і пару хлопців. За кілька хвиль біжить один німець із села. Щось пошепталися, щось сказали хлопцям і побігли до села. Хтось до телефону кличе, або начальник. Слава Богу! Наче чудо. Ми гальопом до річки, «Хлопці, давайте човна!» Впізнали, дали. Я переплив а потім вуличками, стежками – знову до сестер василіянок.

Так сумно скінчилася моя місія! Але щасливо. Лист, в якому був наказ, в мене. На другий день відвезли до найближчої станції, і я знову у Львові. Якийсь добрий німець з тутешніх сказав, що мені треба тихо сидіти, критися, бо за мною шукають. Зараз я написав про все: про працю і переживання та відніс Митрополитові Андреєві разом з листами від людей. Так скінчився рік. Працюю у львівській церкві на вулиці Івана Франка і мешкаю в келії біля церкви.

## РИЗИК

Роки 1943–1944. Що вони принесуть? Якийсь час тихо, нормально. Ректор Духовної Семінарії у Львові о. Йосиф Сліпий просить мене дати реколекції для питомців. Часу мало, а реколекції десятиденні. Сідаю за книжки, беру Святе Письмо, приготуюся, бо то переважлива справа. Намітив план, то головне, а матеріал, Бог дасть, знайдеться! Кажуть, що мури Семінарії не пам'ятають стільки питомців! Слава Богу, трохи менше, як двісті. То потіха, і хлопці зі всієї України, бо є якийсь десяток із східної України, котрим сестри допомогли дістатися до Семінарії. Я оголосив, що хто хоче, може у вільний час прийти на розмову для вияснення незрозумілих питань. І приходили, і різні... Пару було щирих і відкритих противників. Я намучився з ними, робив, що міг, головно – молився, бо то Божа справа! Але здається один з них мав би бути сексот! Так чулося, як прийшли большеви-

ки. Хоч здається нічого не набрехав і не пошкодив! Слава Богу за все!!!

Тим часом війна скаженіє, німці ламаються, большевики наближаються. Вже довгий час швидким темпом відбувається евакуація. Львів майже порожній від армії та різних урядів. Вечорами, кожного дня, хтось з отців, які цікавляться фронтом, розкаже про становище. Й ось одного вечора каже: Большевики під Тернополем! Протоігумен Де-Вохт схилив голову і майже з плачем каже: «А в Тернополі якраз нікого нема з них. Ігумен поїхав до Кракова. Інші два отці на місії. О горе! Яка ганьба! Прийдуть большевики, а редемптористи повтікали, скажуть... ах!»

Я на ці слова кажу: Прошу, скажіть одно слово, і завтра рано я поїду. – Я не можу вас посилати на фронт, на небезпеку! – Але я сам голошуся супроти такого положення. Подумав... і каже: Добре! Ідіть рано до Орбіс і, якщо дадуть вам білет до Тернополя, то нехай Бог благословить! – Добре! – кажу. Рано пішов до Орбісу. Якийсь німецький офіцер розмовляє з касиркою. Я перебиваю їхню розмову і прошу білет до Тернополя. Вона питає: До Тернополя? – Так, до Тернополя! – відповідаю. Вона поволі бере і дає білет, я оплачую і відходжу... і дивуюся, бо то чисте забуття і неувага касирки.

Повертаюсь з білетом. Протоігумен дивується і кажемо: «Божа воля!» Ранок. Підкочую габіт, рюкзак на плечі і на станцію. Довго не було поїзда і нарешті прийшов. Сідаю і їдемо. Майже порожньо. Переходить кондуктор, але білетів не просить. Я сам наставляю свій білет. Той дивиться і дивується, кажучи: «То який дурень видав вам білет до Тернополя? Бо ж ми хоча б до Золочева доїхали». До Золочева таки доїхали. Кондуктор кричить: «Всі висідайте, бо поїзд повертається до Львова». Сідає ще якийсь німець і поїзд від'їхав, а я сам на станції в Золочеві. Ходжу і розвідую, чи не стоїть десь якийсь військовий поїзд?

Стоїть, он там, ген за станцією! Йду, видно ряд товарних вагонів. Відсуваю один і слухаю, чути голоси російською мовою. Що це? Підходять. Це росіяни, німецькі полонені з кіньми з возом, везуть щось на позицію. – Чи можна сісти? – питаю. Сідаю, а зі мною одна жінка і один есесівець, що їде до Тернополя у відпустку. Вже втрюх доїдемо, не пропадемо. І доїхали. Зійшли з поїзда і пішли до помешкання пароха. Його не застали, а родина вказала іти за містечко аж до поля і проситися на якийсь транспорт. Один військовий взяв нас на авто і ми поїхали...

## ТЕРНОПІЛЬ

Ось вже передмістя. Шофер стає і каже: «Виходьте, бо трошки далі контрольна стійка і я можу мати неприємності, бо мені не можна нікого везти». Виходимо, ми вже в Тернополі і йдемо. Дійсно. Ось стійка: пара військових німців наставляє проти нас зброю і каже «гальт». Наш есесівець показує документ і його пропускають: «іди». А мені і жінці: «Повертайте назад, тут позиція-фронт, і нікому не вільно входити в місто». Кажу: «Добре, не підемо вперед, але і не підемо назад. Як ви не маєте права пустити, враховуючи те, що я вам сказав, то зараз прийде хтось старший з вашого начальства, і я те саме йому скажу, і він нас пустить до міста. Отже, почекаємо». І наші постерункові мусіли замовкнути. Чекали може пів години і так, як я передбачав, прийшов контрольний офіцер і запитав, що за люди тут стоять? Постерунковий відповів, що я священник, настоятель церкви і монастиря.

«Я кажу що їздив до Львова, а тепер приїхав взяти документи і вдень можу назад повернутися до Львова. Отже, дозвольте виконати мій обов'язок, виконати наказ. Ви, думаю, зрозумієте мене. І вам дають накази, і ви даєте накази, і вас слухають, і виконують. Цей постерунковий мене

не пустив. Може і не мав права. Тому я послухав і чекав на вас, а ви офіцер, капітан, ви маєте право мене пустити і ви розумієте мене, чому я тут прийшов».

Він махнув рукою і сказав пустити мене і ту жінку, що поверталась додому. Сказав до нас «геген зі» і ми пішли, жінка – наліво у вулицю, а я – просто аж до парохіяльної церкви. Але кругом мур і залізні брами закриті на замок. Я з трудом підніс свій рюкзак і перекинув через мур, а по брамі видряпався і перескочив на другу сторону. Якись німці дивилися на мої подвиги, але нічого не сказали. Я встав і пішов до хати пароха. Хата відчинена, але пуста, нікого нема. Я став і тихенько чекаю, може щось почую. І дійсно, наче з-під землі чути голос, один і другий. Знайшов двері до підвалу і затарабанив палицею. Вийшов о. Ратич: Хто там? – питає. Я назвав себе. Повиходила вся родина.

– Я приїхав, щоб тут залишитись. – А ми завтра рано їдемо, дають нам німці вантажну машину до Львова. Ходім у підвал, бо зараз будуть стріляти большевики, ніколи так довго не мовчать, – каже о. Ратич. Я відповідаю: Ви йдіть на свої місця, а я на своє, я приляжу тут під вікном на цій софці. Стрільянини не боюся, все в Божих руках. Доброї ночі.

Вони пішли до підвалу, а я ліг під вікном у кімнаті. Але ось і стрільянина артилерії. Десять далеко, вже ближче, вже майже під самим вікном, бо посипалося скло. Але я не вставав, якось переспав, властиво перележав до ранку. Отець Ратич також вийшов рано і ми пішли до церкви, що ще була ціла, тільки зверху подряпана кулями. Ми відправили Службу Божу і спожили Святі Тайни. Отець сказав, якими стежками добиратись до монастиря і я пішов.

Зайшов до дитячого притулку на вул. Острозького, де були діти-сироти разом зі сестрами служебницями. Всі дуже здивувалися моєю відвагою і тішились. Нарешті дійшов до своїх і знайшов о. Лемішку та пару братчиків монахів. Теж втішились. Сказали про загальний наказ всім виїхати з Тер-

нополя, бо тут бої. Здається, якраз коли я виїжджав зі Львова, червоні урвалися до міста з танками і майже всі полягли, мало хто втік живий. Ратичі таки виїхали, а ми лишилися. Я дав наказ, коли будуть нас виганяти, щоб кожний, хто буде присутній, покивав головою і сказав «гут, гут» і скоро сховався тут чи там. І всі так робили.

Ми дотримувались такого порядку: вставання зранку, як звичайно, о п'ятій, розважання, Служба Божа, а я йшов на Службу Божу до сестер у притулок, де крім дітей і сестер було ще трохи хворих з лікарні та інших сусідів. Щодня був хтось до сповіді. Одного дня я прийшов раненько до притулку, висповідав кількох, відправив Службу Божу, сказав пару слів, роздягнувся, але настоятелька дуже просила лишитися на сніданок, щоб мати нагоду в деяких справах порадитися. Я лишився. Ми зійшли до підвалу, де всі перебували, бо Службу Божу правив я нагорі в розмовниці. Попросили мене до кухні, де був сніданок і тут ми розмовляли, а я по волі пив каву.

Настоятелька спішила: «Прошу скоро закінчувати, бо зараз будуть стріляти». Вони вже знали, в який час починався обстріл, а я байдуже! І ледве я закінчив – обстріл. Всі поскакали і кинулися до дверей кухні, вглиб підвалу. А мене хтось схопив за руку і всією силою кинув до дверей. І в той момент страшенний удар-вистріл. Велике вікно розлетілося, а під ним стіна в пісок розсипалася. Діти пищать, якби їх хто різав, і нарешті – спокій. Повертаємось до кухні. Дякую за сніданок, будьте здорові, йду додому. Але тепер буде ближче, бо не треба йти по сходах вгору, а одною ногою на уламок розваленої стіни під вікном, а другою – на дворі.

Вийшов на вулицю – страхіття. Посередині лежить вбитий великий кінь, а навколо люди з ножами, щоб по кусочку свіжої конини відрізати і зварити, бо кругом голод. Дійшов до свого монастиря, виймаю ключ від келії, щось не йде, з трудом відчинив. Ледве відхилив двері, бо на землі в келії



повно уламків, вікно розбите, на столі скло та куски муру. Все ясно, коли б я не пішов сьогодні до сестер, а відправив Службу Божу в себе, тоді якраз був би в себе в келії сидів коло стола під вікном і був би дістав осколками в голову, в груди і чи був би живий?! Слава Тобі, Боже наш, Слава Тобі!

Кілька днів після цього одна пані вирвалася з Тернополя і дісталася до Львова. Зайшла до Протоігумена і сказала, що бачила, як о. Величковський ішов рано вулицею Острозького і впав від удару гарматної кулі мертвий, сама виділа. Для бідного о. Де Вохта то був удар, бо це він мене вислав на смерть... Ясна річ, тут же відправили заупокійну Службу Божу за померлого о. Василя, а він живий.

Тернопіль був довго оточений москалями, бо сильний відділ німців був залишений для оборони Тернополя до останнього патрона. Вже прийшли «товариші» до нас у монастир понад ранком, ледве сіріло, а німці відійшли до польського костелу і звідти відбивалися. Прийшли до мене три совітські офіцери – артилеристи і здивовані питали, чому ми не втікали, чому залишилися. – Чому втікати, – кажу, – та ж ви оголошували по радіо, що приходите нас визволяти! Один з них каже: «Відкривайте церкву і служіть, работайте, ми не будемо мішати, але прийде час, що будуть вас переслідувати і ще гірше буде»... – сказав тихо, схилившись до мене.

За нашою дорогою на сусідськiм горoді поставили свої гармати і почали бити на місто. Я нагадав собі і сказав: «Маю до вас прохання, бо ви добрі люди і я довіряю вам. Прошу, не стріляйте на маленьку церковцю в центрі міста, бо вона дуже стара і тим дуже цінна, як пам'ятка архітектури, вона замаленька, щоб німці в ній ховалися». Вислухали й обіцяли, бо мали намір її знищити. І дійсно, парохіяльна церква залишилась ціла, тільки нашу монастирську вже після війни большевики висадили мінами і розібрали до останньої цеглини.

Коли було вже спокійно, я поїхав до Львова, де зі здивуванням і з радістю мене зустріли та призначили надаліше ігуменом Тернополя. Повертаю на своє місце. Одного дня мене викликають, а я зразу з поспіхом на станцію і на поїзд, поїхав, де мав замовлену місію. Приїхав, і знову скоро поїхав, і так був в Теребовлі, Збаражі, Золочеві, – всюди дуже гарна і успішна робота.

*\* Під кінець Великого Посту в 1943 році о. Величковський організував реколекції для чоловіків з інтелігенції, які відбувалися в залі «Бесіди». Цей зал був просторий і його наповнили реколектанти щерть. У Велику П'ятницю були сповіді, а у Велику Суботу о шостій годині зранку спільне Святе Причастя в церкві. Це був дуже зворушливий момент, коли найвизначніші інтелігенти міста Тернополя покійно приступали до Святого Причастя! Першим був голова Українського Комітету Тернополя, нотар д-р А. Жуковський, а другим – магістр права і голова міста Стефан Гринькевич. Після них – у двох рядах лікарі, адвокати, судді, учителі, директори й інші урядовці. Старенький 68-літній директор Теодор Гринькевич прийшов на шосту годину ранку, хоч мешкав на Зарудю і мусів іти цілу годину. Це було дуже велично і незабутньо! Це підкреслив у своєму кінцевому слові о. Василь-Всеволод і сказав: «Сьогодні ви дали своїм спільним Причастям велику місію для людей, що наповняли церкву. Ця остання подія є добрим прикладом в їхніх серцях» (о. С. Б.).*

## АРЕШТ

Одного дня, коли я приїхав з дороги, енкаведисти оточили наш монастир і прийшли до середини та викликали мене. Я послав до розмовниці свого заступника, а сам задніми дверима в город-сад, де між корчами присів. Через шпари

в паркані гляджу на вулицю і бачу густі стійки військових при дорозі. З другої сторони паркан на город сусідів. Можна б туди перескочити і втекти. Але чи то певне і як надовго? В голові думки, як блискавки. Що робити? В руках вервиця – «Богородице Діво», і ясна думка: повертайся до хати і віддайся їм в руки. Так буде чесно і добре. І так зробив. Схопили і на авто та в будівлю НКВД.

Але забув ще про одне. Було це кілька тижнів назад. Прийшов о. Ратич і каже, що після розпорядження НКВД в нашому монастирі має бути Соборчик Тернопільського деканату. Я рішуче заявив, що того ніколи не було і не буде, бо ж ми крім місій, парохіями не займаємося, так і скажіть тим панам. Він пішов і так сказав. 11 квітня 1945 року мене викликали і начальник КГБ спитав, як я дивлюся на об'єднання нашої Церкви з російською православною Церквою? Я сказав рішуче, що тільки негативно. – Так, то ви погоджуєтеся злучитися з православною Церквою? Відповідаю: Ні, ніколи. – Подумайте, бо тут розходиться про ваше життя. Або підпишете православіє і зараз ви вільні, йдете додому, а коли ні, то ви звідсіля не вийдете. – Даремний ваш труд, марні слова, шкода часу, я раз сказав: «ні» і то назавжди, ви можете мене стріляти, убивати й іншого слова від мене не почуєте.

Після тону моїх слів, начальник зрозумів, що вони рішучі і невідкличні. Казав мені вийти і додав: «завтра поїдете далше». Не знаю, як переночував я, чи на кріслі чи на підлозі, бо більше нічого не було в тій кімнаті. Зранку двоє з пакетами моєї справи відвели мене на станцію і поїздом до Чорткова, бо в Тернополі, хоч це обласне місто, однак не мали своєї тюрми, так страшно було воно знищене. У малому містечку Чорткові теж не було тюрми, і мене кинули до глибокого підвалу одного дому, в якому містилося КГБ. Тут перебув я, щось близько двох місяців. Вкінці зайшов до мене генерал і сказав мені, що завтра поїду в Київ. Хотіли почати мою

справу тут, викликали, хотіли писати протоколи, однак, навіть не почали, бо не мали жодного закиду-провини, а тому повезли зранку в Київ до внутрішньої тюрми КГБ.

З великим трудом сіли ми, я і два старшини, до київського поїзду та поїхали. Сіли на лавку до звичайного вагону, набитого народом по береги! Навіть стояти не було вже місця. Мої конвоїри зразу почали жалітись, що кілька діб вони не спали і дуже змучені, тому вирішили, що один буде чергувати, а другий сидячи – спати, а потім напереміну. Але сталося, що скоро обоє заснули. І так ми їдемо. На якійсь шостій станції від Тернополя, коли люди трохи вийшли, я піднявся і вийшов, а мої сторожі сплять. Я повернувся на своє місце і тоді вони прокинулися. Я запевнив їх, що не втечу, можуть спокійно спати, бо ж я вже міг втекти, коли б хотів. І вони знову заснули.

Приїхали до Києва, знайшли внутрішню тюрму КГБ, де мене здали. Замкнули в самотній клітці, в якій ледве можна було сісти, бо двері притискали мої коліна. Ще того дня, коли прийшли начальники, мене кинули до більшої камери, де було залізне ліжко для одної особи, а зверху тонкий матрац, в якому була колись солома, що перемінилась через довге уживання в дрібну січку. Вечером спробував лягти на це ліжко, на якому стерта солома на січку впала поміж залізні прутья, на яких треба було лежати. Якось мучився, якось лежав, бо не було ради.

Через місяць таких мук мене перевели до іншої камери, де було нас троє, і де спали на підлозі. Тут вже було можливо. Почалося слідство. – Признавайся! – До чого? – Ви знаєте? – Нічого не знаю. Так довго мучилися. Слідчий і себе і мене мучив. Погрожував биттям, але ніколи не вдарив, тільки кричав. Зі мною привезли мішок моїх рукописів. Все переглянув, однак, ні одного папірчика не було для слідства. Були в мене колись антикомуністичні проповіді, але я все перебрав, приготувався до слідства, і тепер нічого не було.

Але одного разу вночі слідчий дивиться на мене, очі світяться і каже: «А тепер я вам покажу вашу антирадянську агітацію». Показує малий кишеньковий календарик, друкований в Івано-Франківську за німців, у якому після календарної частини, була стаття: «Найважливіша справа», про молитву. Є молитва подяки, що Бог звільнив нас від червоної банди. Є молитва просьби. Просимо-молимося до Ісуса і Марії, щоб оберігали нас, щоб не вернулась, не прийшла червона орда. Ті два слова: банда і орда. Ніде не було написано, що то я написав, але не було виходу, змусив мене. Я мовчазно потакнув і справа закінчилася та була віддана до Київського обласного суду.

Прийшов той день і мене відвезли до суду. Тут прийшлося довше чекати, бо було багато людей, яких привезли раніше мене. Було досить учительок. Вкінці прийшла моя черга. Перше питання: Чи маєте яке питання? – Так, маю, бо я перший раз в суді і не знаю, чи я маю право мати свого адвоката? – Конечно, вот ваш адвокат... – показує рукою. Я розсміявся: То дивно, бо бачу, що сидить, але я й голосу його не чув і не говорив з ним. Як він буде мене захищати? – Адвокат, чи він правду каже? – Так, правду. – Але коли я мав час з ними говорити? – Товариші, вийдемо, каже предсідник, нехай буде по закону. – Адвокат, поговоріть з підсудним.

Вийшли всі. Адвокат каже: Я вашу справу знаю, не признавайтесь, що ви написали календарик, заперечте і не буде нічого страшного! – Ні, я не можу. Раз я не заперечив на слідстві, то і тут не заперечу. Адвокат ще наполягав (добра людина), але минуло тих пару хвилин, судова комісія вернула, і почався суд. Дають питання, я відповідаю і признаюся. Кінець, вийдіть... Входжу. Читають вирок. Вища міра покарання через розстріл! Адвокат виходить зі мною, заспокоює, потішає, питає адресу моїх в Тернополі. Але я, Богу дякувати, повністю спокійний і усміхнений. Ті, що чекали в залі питають, який присуд? Відповідь – розстріл! Жінки

дивляться на мене і плачуть. Звичайна реакція. Ще чекали з годину, вкінці виводять до авта і відвозять, але вже в іншу камеру й інший відділ тюрми: Смертники.

## КАМЕРА СМЕРТНИКІВ

Вже вечір. Привезли, довгий коридор мого нового відділу, йдемо і зупиняємося перед останньою камерою. Відкривають, камера повна, всі лежать, то вже ніч! Пустили в камеру, замкнули двері. Піднімається старший камери і питає: Чи ви священник? Кажу: Так, бо бачать мою бороду. – Вибірайте собі місце і лягайте спати. – Покажуйте місце. – Ні, з пошани до вашого стану ми вас питаємо, і дамо те місце, яке схочете. – Дякую. Каже всім посунутися від стіни з-під вікна, де я положився. Помолився і спокійно заснув.

Зранку після снідання, відзивається старший камери, бувший робітник київського Арсеналу: Панотче, просимо вас розкажуйте нам, ми хочемо вас послухати. Відповідаю: А я вас прошу, дайте мені спокій, бо що ви любите, я того не вмю розкажувати, а знову це, що я вмю, ви того не любите. – Що ви, панотче, ми ж всі в обличчі смерти, може це останній день для декого з нас, тому ми хочемо почути Божі речі, про молитву, про сповідь. Ми ж і молитви не знаємо, будь ласка, учіть нас!

І почалася наука! Перша річ: записати собі на кусках паперу молитву «Отче Наш» і «Богородице Діво». Записали і вивчили. На другий день раненько відкриває сторож двері, щоби в'язні винесли парашу. Звичайно в той момент був шум, бо майже кожний хотів вийти, щоб підняти кинений недокурок чи інше, а тепер глибока мовчанка, всі на колінах, і сторож зі здивуванням сказав до себе: «А... моляться, ну я позже приду», і закрив двері.

Дальша наука про святі Тайни, про сповідь, Святе Причастя та інше. І нарешті сповідь. Ах, як ті бідні люди рвали-

ся до тої святої Тайни. Нарешті всі висповідалися та зранку приступили до Святого Причастя, і по спільному благодаренні сіли до сніданку.

І пізніше наче домовилися. Вночі знову одного кидали нового і брали старого. Ну, я довго чекав на свою чергу. Одного разу викликають мене до віконця, я підходжу, подають об'ємистий пучок цукру. Дивлюся, а зверху напис «Сп. Григорій Хомишин», і кажу: то не для мене – і віддаю. Але чую відповідь: «Принімай, для тебе!» І я прийняв, бо зрозумів, що єпископ Хомишин помер, а ті, що йому привезли, просили передати мені. Через якийсь тиждень я був вже в камері етапників.

## ЕТАП ДО КІРОВСЬКОЇ ОБЛАСТИ

За кілька днів повели до товарних вагонів і скоро їдемо в далеку дорогу на висилку, кудись далеко. Нарешті приїхали до Харкова. Висадили нас з вагонів і ми пішли до тюрми. Видно, що це звідси буде великий етап. Для нас з Києва не було місця під дахом, але є ще під голим небом. Добре, що хоч дощу нема і земля не мокра. Переночували надворі, і ледве розвиднілося – відправив Службу Божу та молюся. До снідання ще є час, але люди вже повставали. Я мимоволі звернув свої очі в сторону тюрми і побачив трьох людей. Один з них підніс руку і показує на мене. Нагло всі три разом кинулися в мою сторону. І ось вони біля мене. Один з них дивиться на мене і строгим голосом питає: «Ви того чоловіка знаєте?» і показує пальцем на одного, що теж стоїть біля мене. Дивлюся і кажу: Лице знайоме, але не пам'ятаю звідки. «Отець, та ми ж разом сиділи під вішаком в Києві!» – То ти, Мітя? – «Я, Мітя, я теж звільнений від смерти. А ось мої товариші, з якими я перед судом жив і різне творив, не вірять, що я з вами був, що ви нас учили і сповідали, що я дав обітницю не сквернословити. Вони ду-

мали, що я міліції продався, бо змінив свою мову. І хочуть мене убити за зраду»...

Тоді я кажу: Ні, товариші, не думайте так, я старий, але і священник. Мітя правду каже, що був зі мною під вішаком, що сповідався й обіцяв Богу змінити життя. То від Бога в нього та постанова. – Спасібо, отец, віримо тобі і тобі, Мітя, що не обманюєш нас. Ну, досвіданія, бо дають вже завтрак (снідання). – Слава Тобі, Боже наш, Слава Тобі!

Сідаємо всі рядами кругом великої площі і чекаємо на черпак (кохлю) зупи і кусок хліба. Але то все дуже поволі йде, бо тільки десять мисок, які дають на ту масу народу. Одні з'їдять, другим подають і ті одержують і т.д. Я нагадав собі, що в мене є ще глиняна миска, яку ще в Києві місцеві сестри передали мені з їдою. Виймаю ту миску і тримаю, а бляшаної казньонної не беру. Прийшла моя черга і я дістав свій черпак зупи, а малий злодійчук, що зробили його роздатчиком, каже обождать (зачекати) і ще другий черпак вливає мені, бо моя миска об'ємом вміщала два черпаки. Кажу «Спасибі!» і ділюся з сусідом, бо я не чув голоду.

Але так було з обідом, так було ввечері і на другий день. Не видержав якийсь зловбий і зависний та в крик сказав: «А что это за ісключеніе (виняток), попові двойную порцію даєш?» Почув то роздатчик, перервав роздавати і дуже голосно закричав: «Тебе непонятно, дурак, а вот слушай, почему я так делаю. Положим, что я подобно тебе неверующій, но матері наші билі верующімі, й раді матерей наших, ми должны уважать таких людей, понятно тепер тебе?» І почав дальше роздавати. А я помолився «Отче наш», «Богородице Діво» за того хлопчину, що так публічно виявив акт віри.

Вечером нас всіх взяли під дах, але буквально під дах, бо аж на якийсь п'ятий поверх, значить на стрих під дах. Ясна річ, всі рвалися вперед, тиснулися, штовхалися, так, що я майже вкінці опинився на місці. Став я в кінці стриху і стою, розглядаю положення, де б то прихилити голову. На



мене звернули увагу, бо лиш я так стояв. І ось від одної купи людей, що розмістилася посередині стриху, підійшов до мене молодий чоловік, поздоровався і каже: Хто ви, звідки ви і т.д. Коли ви самі і не маєте нікого, то просимо вас у своє товариство. Ми з Винниці, просимо до нас, бо ніччю здається тут буде неспокійно! Я подякував і прийняв запрошення, умістився між відважними юнаками. Ми заснули.

Але буджуся і бачу кругом нашого товариства різні лица, дикі, звірячі лица, кричать: Знімай сапоги і проче. – А! Я зрозумів, це – грабіжники, які хочуть використати положення і пороздівати, пограбувати наших хлопців. – Не великий пан, візьми сам! – Ті шарпають за ноги, хочуть брати, але тут раптом слова команди. Хлопці схопилися і стали муром, стали молотити, гаратати напасників. Крик, писк, вереск побитих, які в один момент щезли, і ми спокійно полягали спати. Такої відправи не чекали бандити. Основне, їх відлупили (побили). Попам'ятають на ціле життя!

Але на стриху нас довго не тримали. На другий чи третій день нас вивели на двір. Команда: Шикуйся в четвірки і марш до поїзду. Знову товарні вагони з поверхами, і нас пакують вже аж тепер в дальний етап. І поїхали, і поїхали аж до Кірова. Вже не пам'ятаю скільки і як довго ми їхали. В Україні, яку ми лишили, то була пізня осінь, а тут в Росії, то вже добра зима. За пару днів з Кірова відвезли нас залізницею в глиб Кіровської області, де недавно був табір для полонених німців, а тепер їх вивезли, і для нас готове місце. Приїхали на останню станцію, злізли з вагонів а йти не годен, бо ноги задубіли і замерзли на морозі. На ногах дрантиві чоботи і подерті шкарпетки. Отже, помогли мені знайти місце на санях і поїхали, а хто в ліпшому взутті, той пішки добирався.

Ми – на місці. Почав лікувати ноги мазями і підлікував. Гонили в ліс, що простягався кругом, щоб носити на плечах, або возити саньми дерево для опалення в санчастину. На-

чальник санчастини, старий лікар-грузин влаштував мене на роботу в себе на складі речей в санчастині. Так минуло Різдво та інші зимові свята.

Прийшла весна. Водять нас на поле між лісами, де зробили город для посадки картоплі та іншої городини. Тут дозволяли одержувати посилки здому. Тих посилок посилали з цілого нашого краю: з Тернополя і Львова, з Івано-Франківська та інших місць. Тут в цьому лісовому таборі я перебував майже два роки. А вкінці був якийсь контроль і наказали вислати мене звідси до Воркути, то значить, звідси до Кірова, а з Кірова поїздом на Воркуту.

## ВОРКУТА

О, це вже велика різниця, бо Воркута – це крайня північ, над Льодовитим океаном, де самі вугільні шахти. Ось я вже заїхав на нове місце, до Воркути, на першу шахту Капітальну.

Гонять кожного дня на шахту, тим часом на так звані «курси ознайомлення», вчитися. За кілька тижнів, за місяць, мені кажуть: Йди в бухгалтерію, бо там викликають. Прийшов я, зголошуюсь, а там між іншими сидить бухгалтер, колишній адвокат з Івано-Франківська і каже, що він колись в хорі співав у нашій церкві. По списку дізнався про мене і хоче мене вирвати з небезпечної роботи в шахті. Куди? А може в баню, де всі люди кожного тижня купаються і здають брудну білизну й одержують чисту. Я згодився, і знову велике полегшення, бо там було й окреме мешкання і робота не дуже важка. Слава Богу і Марії!

Але і тут я довго не був. Тут було повно шпionів, які доносили, що я дію, як священик і розмовляю з шахтарями. Мене відправляють на п'яту, шосту і сьому шахту. Рік-півтора, а довше двох на жодній не затримався. В той час були на шахтах заворушення, а на деяких страйки. Підозрілих в агітації арештували і вивозили. Одного разу і зі мною таке

сталося. Прийшло кількох, викликали мене і сказали: Собірайтесь з вещами!

І я знову поїхав в дорогу – до Кірова, а звідси до Владимира над Клязмою, під Москвою, до звінославної закритої тюрми. Тут кинули до камери, де було вже троє українців, а я четвертий. Один з них мені знайомий, ростом величезний, знаний, як вищої марки «вламувач». Він відіззався: «Хлопці, скінчилося наше вольне життя, тепер з нами є священик, кінець тих бесід з різними словами. Мусимо примінитися до отця, бо то нам не зашкодить. Я це вам кажу, бо я отця знаю з Капітальної шахти».

І дійсно, той великий бандит сказав правду. Я з ними не мав клопоту, бо незадовго вони попросили про духовні науки, відбули святу Сповідь і приймали Святе Причастя. А крім того, сам той бандит випитав мене про мою справу, порадив вимагати присуду і писати скаргу. Переконав мене і я домагався присуду. Мене викликали і дали прочитати. Я довго читав, щоб засвоїти собі зміст. Прийшов до камери і зараз все списав з пам'яті та написав скаргу до Москви.

Не довго я чекав, бо з Москви приїхала комісія і викликала мене. Питають, чи я писав скаргу і хто з начальників, ось вони сидять, покажіть, хто з них радив писати в Москву. Я відповів, що крім начальника тюрми, нікого іншого не знаю. – Значить, не скажете? Ідіть. І від'їхали. А на другий день зранку мене відправили назад до Воркути. Знову їду до Кірова і на Воркуту. Приїхав на пересилку. Всі шахти відмовилися мене прийняти до себе. Я сиджу на пересилці, знайомі хлопці, що тут були, змусили начальника санчастини – лікаря, зараз взяти мене до себе, як слабосильного і, як фельдшера, (бо я відбудув такий курс в старого лікаря грузина в лісовому таборі). І дійсно, мене взяли в санчастину, і я був тут досить довго.

Одного дня начальник табору викликає і каже збиратися з вещами. Значить, етап. Я скоро був готовий і пішов на етап до одного табору, де самі «побутові» арештанти, не

політичні. Прийшов, став на комісовку, і начальник санчастини – жінка-полковник, дуже гарно мене прийняла. Дозволила мешкати в кабінеті санчастини. І тут знову було мені добре і свobodно.

*\* Отець Величковський серед найпримітивніших обставин майже щодня потайки відправляв Службу Божу, вживаючи для того накривки від консерви... «І ця бляшка, як це сказав Митрополит Германюк, то була його чаша і дискос, його престіл і його церква. Такий храм Божий, така віра, то Церква, якої не знищить ні Москва, ні жодне насилля, якої не замкне жодна тюрма, якої не знищить ніхто і ніщо, бо то сила переконання, бо то ласка Божя».*

*Сестра о. Величковського, Віра Ніколич, прислала йому з Югославії овочі, між ними були родзинки. Отець Василь вибирав їх з-поміж овочів, вкладав у воду, опісля це було вино і так міг відправляти Службу Божу. В тюрмі він трудився також, як священник-місіонер. Між в'язнями були також інші священники, які таємно служили Святу Літургію. Це духовне життя скріпляла ще свідомість, що вони терплять для Христа за Його таїнственне Тіло, святу Церкву. В Літургії вони жертували Христа і з Ним себе та свої терпіння (о. С. Б.).*

## ПОВЕРНЕННЯ ДО ЛЬОВОА

За пару місяців викликають мене в штаб і питають куди я хочу їхати, бо сьогодні закінчується мій термін, а завтра мушу покинути табір і вийти за браму вахти. Я здивований і без надуми кажу, що до Львова. Так несподівано скоро минуло моїх 10 літ кари за те, що не хотів відректися Католицької Церкви.

Дня 9 липня 1955 року мені дали довідку звільнення – до Львова. Видали паспорт і гроші на квиток та сказали:

«Щасливої дороги!» Якраз на станції стоїть поїзд з написом «Воркута-Львов». Дають мені цілу лавку, стелю собі, могу сидіти чи лежати, і їду до Львова. Приїхав трамваєм на вулицю, де мешкають мої знайомі, що написали й пообіцяли мені мешкання. Поки я дійшов до їхньої хати, де мешкали, я добре змучився, бо мої пакунки були тяжкі.

За кілька днів мої знайомі знайшли мені мешкання в одній старій пані польки, куди я перенісся. Ще за пару днів я вже був прописаний у Львові. За якийсь час прийняв до себе нашого братчика Іриня (Олексу Манька). І мої ноги знову ходять по землі рідного Львова. А як довго так буде? Лиш один Господь Бог знає, а для нас людей, це тайна! Моя адреса: Воз'єднання 11, кв. 3. На пару днів я поїхав до старої мами, що жила з моєю молодшою сестрою Варваркою. Потім поїхав до Івано-Франківська і до Тернополя, до старих знайомих. А тоді вертав на своє стале місце у Львові, де, як у великому місті, було досить роботи. Також учив молодих людей, що бажали богословської науки.

Вже пізня осінь, я знову поїхав до мами і взяв її до Івано-Франківська у помешкання Катрусі, старшої дівчини, що ціле життя мріяла про монастир. Вона ніби з радістю прийняла стареньку. Зрозуміло, за утримання я платив їй відповідну суму. Тут було їй добре, та й знайомі приходили часто і розмовляли з нею. Я згадав, що моя мама ціле життя мріяла, що, якби лишилася сама, тобто, якщо тато скоріше вмер би від неї, то вона могла б вступити до монастиря. Настоятелі мені відразу сказали: Дайте реколекції тай ваша мама і Катруся можуть дістати облечини. І так сталося, обидві кандидатки, молода й стара, зі сльозами вдячності одержали монашу одежу василіянок.

За якийсь час я поїхав до Тернополя і розповів там, що моя мама вже монахиня в Івано-Франківську в Катрусі. – А чому не в нас? – відізвилися всі. – Тут частіше мали б Службу Божу, ігумен частіше до нас приїздили б, то було би

дуже добре. І слово сталося ділом. Одна сестра зараз вечером поїхала до мами і на другий день привезли стареньку с. Емілію до Тернополя. Всі молоді тішилися прикладом старої с. Емілії. Тільки Катруся в Івано-Франківську втратила, бо залишилася сама. Стареньку с. Емілію міліція прописала без труднощів і вона більше мала заняття, бо допомагала на кухні. Мама дуже любила першу п'ятницю місяця, а тому я завжди приїздив у четвер на святую годину, а в п'ятницю рано правив Службу Божу і всі були дуже задоволені<sup>5</sup>.

Мою тету ігуменю Моніку арештували за те, що дозволяла сестрам лікувати ранених українських вояків. Вона померла в таборі для політичних в'язнів у Мордовії. Я їй дуже зобов'язаний, бо вона причинилася і допомогла мені в монашому покликанні. Тому тепер я зобов'язаний допомагати її духовній родині, щоб могли при допомозі добрих людей дістати відповідне мешкання, де вся родина, старші й молодші, свobodно помістяться.

Раз перед Різдом я сповідав вечером шкільних дітей в хаті знайомих. Прийшла міліція і застала мене при святій роботі. Старші дівчата боронили мене, але ніщо не допомогло. Взяли мене на авто і відвезли до КГБ разом з течкою зі святими речами. Я тримався тактики мовчання – не відзивався. Вкінці я дізнався з їхньої бесіди, що хочуть мене відпустити. Чекали до дванадцятої години ночі. Пізній вечір. Викинули все з течки на стіл і сказали: «Що необхідне вам, візьміть, а решта лишіть». Я все, одне за другим називаючи, склав назад до течки, закрив і кажу, Я вже готовий. – Ну, то «поєхали», – сказали. Я повторив, ми сіли до авта і поїхали додому, де моя мама, а властиво с. Емілія. Всі ввійшли до хати, поговорили з мамою й сестрами і поїхали до себе, до хати на Святий Вечір... І ми, заспокоївшись, що все добре

---

<sup>5</sup> Є книга «Велика обітниця», де сказано, що хто відбуде цю дев'ятницю, той в нагороду отримає ласку щасливої смерти. (ред.)

скінчилося, теж сіли до Святої Вечері, хоч дуже пізної. На другий день після богослуження, я поїхав до Львова. Значить треба бути обережнішим. Слава Богу за все!

*\* Большевики зліквідували Українську Греко-Католицьку Церкву. Вона була строго заборонена комуністичною владою. На її місце насильно накинули православну Церкву під московським патріархом, який є цілком залежний від большевицької влади.*

*Однак о. Величковський не знеохочувався. Святий оптимізм і апостольська ревність не дозволяли йому ані на хвилюк опускати рук. Він знайшов для себе невеличку кімнату і в кінці ліжка побудував з коробок віттар. Невеликі групи по п'ять-шість богомольців приходили одночасно, щоб брати участь в богослужбі при збудованому таким чином віттарі. Ікони на стіні приготовлялися вручну, доволі примітивною, зате оригінальною технікою. Так само молитовники переписувалися сотнями пильних рук. В неділі чи свята влітку, вірні збиралися в гайках, чи в лісі, засідали на поляні, слухали Слово Божє й співали релігійні пісні.*

*Так живе й бореться мовчазна Церква, сьогодні розкинена по всьому Світському Союзі, як спільнота поза законом, виставлена на переслідування з боку влади. Священники, монахи й сестри-монахині формально в цивільному одязі продовжують в укритті своє релігійне життя і свій апостолят на місцях праці, заховуючи свої чернечі правила наскільки це можливе. Святий Дух діє в тій мовчазній Церкві так, що вона далі існує, розвивається, і навіть відновлює свої ряди новими покликаннями.*

*У 1959 році наш Ісповідник дістав номінацію на єпископа Луцького. Архиєрейське свячення уділив йому один з найвищих достойників Церкви Патріарх Йосиф Сліпий у 1963 році. Треба було мужа глибокої віри, героїчної мужності, щоб прийняти гідність єпископа мовчазної Церкви,*

*що її большевицька влада зліквідувала, строго заборонила і жорстоко переслідувала. Таким мужем був побожний і покірний о. Василь Величковський. Він прийняв цю гідність, щоб разом з терплячим Христом жертвуватися для добра святої Церкви й свого народу.*

*Як єпископ підпільної Церкви Владика Василь-Всеволод розгорнув дуже ревну діяльність. Він відправляв Службу Божу, уділяв святі Тайни, включно з рукоположенням нових священиків. Приготовляв кандидатів до священства й монашого стану, навіть давав малі місії й реколекції, а все те дуже таємно. Ті, що брали участь в богослужбах і релігійних актах, мусіли зберігати це у строгій таємниці. Це пригадувало катакомби перших століть християнства. Тільки тепер релігійні зібрання відбувалися не в підземеллі, а в приватних домах. Дуже рідко траплялися донощики. Єпископ Величковський був дуже відважний і заповзятливий у своїй праці (о. С. Б.).*

## **ДРУГЕ УВ'ЯЗНЕННЯ**

*\*У 1968 році міліція провела масові ревізії в помешканнях українських католицьких священиків. Наближався 1970 рік – століття народження Леніна. Большевицька влада вжила всіх засобів, щоб ювілей свого засновника відзначити знищенням «залишків релігії». 18 жовтня 1968 року большевицька прокуратура розпочала трус і масові ревізії у самому Львові в помешканнях одинадцятьох українських священиків.*

*Тоді міліція забрала все, що мало зв'язок з релігією, священичі рясни, релігійні книжки й проповіді, дерев'яні хрести, а також фотографічні й магнітофонні прилади. Це все забрали, хоч релігійні предмети зберігати приватно є дозволено большевицькими законами. Тоді також міліція увірвалася до помешкання Владика Василя, знищила молитовню,*



конфіскувала релігійні книги та церковні ризи. Але інших доказів ще не мали. Мабуть ще не знали, що Величковський є єпископом.

Пізніше про це довідалися і навіть йому закидали, що він висвятив двох нових священиків. 2 січня 1969 року міліція ще раз перетрясла помешкання Величковського, забрала багато речей і його самого арештували, закидаючи йому співпрацю в організації таємних богословських курсів у Тернополі. За іншими джерелами інформації міліція приготувала йому пастку. Його ніби покликали до хворої особи, яка просила останніх послуг, і власне тоді його арештували.

Прокурор большевицького суду у Львові був Добровський. Партійні органи «Львівська Правда» і «Вільна Україна» передавали, що слідство закидало католицькому достойникові протидержавну діяльність, яку він виявив у писаннях в рукописі «Історія Чудотворної Ікони Матері Божої Неустанної Помочі». Цю книгу Владика Величковський друкував на друкарській машинці, і її та інші поширював. Заbrane літургійне вино, релігійні книжки та ікони, – це були також докази «протидержавної роботи» нашого достойника.

В большевицькій пресі писали, що єпископа Василя обвинувачувано в тому, що в його кімнаті виготовлялись анти-советські документи, читалися пасквілі проти советської влади та перепродувались різні речі. Мабуть медалики і молитовники. Його засуджено також за слухання релігійних радіопередач з Ватикану. І за ці всі «злочини» суд, що тривав у Львові три дні, засудив Величковського на три роки ув'язнення в таборі суворого режиму.

Під час того суду над єпископом Величковським таємна поліція покликала двох свідків. Ними були один старший священик, колись греко-католицький, а тепер православний і другий молодий, теж греко-католик, висвячений як православний священик. Вони відмовилися свідчити проти осудженого, бо мовляв, його не знають. – А може чули будь-що

*проти нього? – спитав прокурор. – Чути, то чули, але тільки добрі слова!*

*Коли Владика Василь був уже на волі, він сказав: «Офіційно мене засуджено за те, що я написав книгу «Історія Чудотворної ікони Матері Божої Неустанної Помочі». В цій книзі я бажав виявити прикладами, взятими із щоденного життя, що людина, позбавлена віри, є також поганим громадянином. Я навів деякі приклади. В одній великій трикотажній фабриці у Львові були виявлені поважні зловживання на великі суми карбованців. І хто це міг зробити? Очевидно, не той, хто боїться Божої кари за гріх, але невіруючий... Коли ж урядові чинники заперечують Бога і його закони, громадяни чуються звільненими від Божих законів та й державі також не підкоряються. Таким чином суд знайшов, що я у своїй праці зневажив советську дійсність, та наклав на мене найвищу можливу кару. Але в дійсності вони хотіли мене покарати за мою діяльність, як священика і єпископа.*

*Під час процесу суддя і обвинувач змагалися в тому, щоб висміювати мене та мою душпастирську діяльність. Якась жінка, присутня в залі суду, піднялася в один момент і сказала: «Як смієте погано поводитися? Уважайте на себе, бо й вас Господь покличе на свій суд». Невдовзі після того, як я вже був в тюрмі у Комунарську, нагло помер публічний обвинувач – сидів в конторі біля стола і більше не піднявся. Також суддя, що був ще молодий і зовсім здоровий, помер на якусь невідому недугу дуже скоро після того. Звістка про цю Божу кару потрясла цілий Львів».*

*Своє трилітнє ув'язнення перебув єпископ Величковський у строгій тюрмі в Комунарську на Донбасі, у східній Україні. Через кілька місяців він тяжко захворів і його сестра, громадянка Югославії, вислала із Загребу кілька петицій до советських властей, включно до Верховного Совету, прохаючи про звільнення брата. Советський уряд не завдав собі*

труду, щоб відповісти на ці прохання, а Величковському також заборонено писати до сестри. Коли від нього довший час не було вісток, поширилася чутка, нібито Величковський помер у тюрмі.

В Комунарську була найстрашніша в'язниця. Єпископ захворів там на серце. Його ноги почали пухнути так, що не міг ходити. Він просив, благав, щоб його поклали до лікарні, але не хотіли. Три дні він умирав. Аж раптом з якоїсь причини большевицька влада забрала директора тієї в'язниці, а на його місце прийшов один український урядовець. Цей, побачивши Владика Величковського, спитав його: Як почуваетесь? – Владика відповів: Як? Дивіться, ноги пухнуть і не хочуть віддати мене до лікарні. Новий начальник в'язниці йому каже: Я подбаю, щоб ви пішли до лікарні. Владика на це йому: Я не вірю, доки не сяду до автомобіля і не поїду до лікарні. Цей урядник негайно дістав авто, що відвезло єпископа до лікарні. Там одна старша лікарка лікувала його цілий тиждень, ноги спласли і він прийшов до себе. Однак здоров'я вже не було. В'язниця строного режиму на Донбасі зі своїми знущаннями зовсім зламала його сильний організм.

Перед ув'язненням Владика Василь був високого росту і кріпкої будови тіла. Після всіх переживань і знущань в тюрмах і концентраційних таборах СРСР його зовнішній вигляд цілковито змінився: зростом далеко нижчий, давня мужня і кремезна постава щезла, здоров'я знищене. Тільки завжди був бадьорий дух, повний надприродного ентузіазму.

Про свій побут в тюрмі Владика Василь не любив говорити, однак там мусили його дуже мучити. На це вказує наступне спостереження: коли привезли його до лікарні у Вінніпезі (Канада) і як там побачив медичних сестер та лікарів у білих халатах, то такий страх нападав на нього, що холодний піт його заливав, а серце страшно билось. Це вказувало, що вигляд медичних сестер і лікарів у їхніх халатах пригадував йому пережите в тюрмах. Це наводить на роздуми!

27 січня 1972 року єпископ Василь закінчив своє друге ув'язнення. Большевицька влада не дозволила йому повернутися до Львова. Його відправили до Києва і там видали візу на виїзд до Югославії. «Мені сказали, – розповідає Владика Василь, – що трохи відпочинку мені не зашкодить та, що моя сестра буде рада, коли я її відвідаю. Так я опинився в літаку до Югославії з паспортом в руках і візою «на неозначений строк» за кордоном. Це був хитрий спосіб мого вигнання з України».

В Києві большевицька влада тайла це, що єпископа Величковського видаляють з ССРСР. Аж пізніше, по своїм виїзді, він про це довідався. Напевно большевики вже знали, що він є єпископом, а єпископа Української Греко-Католицької Церкви вони не бажали в себе мати. З другої сторони здоров'я Владики було вже зруйноване і Москва не хотіла, щоб він умер у в'язниці. Тому з «гуманних спонук» вони його просто вигнали із ССРСР.

На питання, що було найважчим досвідом Владики за час перебування під советами, єпископ Величковський сказав: «Моїм найважчим досвідом, що я його мусів перенести під советським режимом, було без сумніє те, що я не міг нормально проводити душпастирської роботи. Великими були духовні потреби моїх вірних, як я міг їх занедбувати? Тому я завжди намагався відслужити святу Літургію та уділяти Святі Тайни. Але це було подвійно небезпечно. Якщо мене були б переловили, то з боку репресивного апарату мені загрожувала додаткова кара. Крім того, нагляд за мною ставав пильнішим і тоді я ризикував, що справді нічим не зможу прислужитися моїм вірним».

Після короткого перебування в Югославії у своєї сестри, заміжньої за паном Ніколічем в Загребі, Владика переїхав до Риму, користаючи з гостинності Патріарха Йосифа Сліпого. Замешкав в українській гостинниці при церкві свв. Сергія і Вакха, де настоятелем є о. д-р Стефан Гарванко.

*В його товаристві він побачив деякі римські пам'ятники, катакомби та інше.*

*Папа Павло VI прийняв Владика Величковського дуже сердечно, говорячи з ним понад 40 хвилин. Після короткого перебування в Римі, на запрошення Митрополита Максима Германюка, ЧНІ, єпископ Величковський приїхав до Вінніпегу 15 червня 1972 року (о. С. Б.).*

## **ПРОМОВА ВЛАДИКИ ВАСИЛЯ ВЕЛИЧКОВСЬКОГО**

на соборному Молебні в часі пластової зустрічі  
в Іст Четгем, США («Вовча Тропа») з приводу 60-річчя  
Українського Пласту 24-го серпня 1972 року

Високопреосвященіші Владики! Дорогі Пластуні!

Всім серцем радію, що можу до Вас промовити цих кілька слів. Радію, тішуся, що бачу перед собою численні сотні, а десь далі, далеко й тисячі нашого українського юнацтва. Радію й тішуся, що можу Вам передати привіт з далекої землі, далекої, але близької нашим серцям України. Кілька місяців тому назад я виїхав з цієї землі і ось я тепер перебуваю тут з Вами. Там я бачив теж молодь, бачив юнацтво, але зі смутком в очах і з болем на лицах. А тут я бачу Вас з лицами ясними, не сумними, веселими, бо Ви тут на свободній землі, хоч не своїй, рідній, але свободній.

Передаю Вам привіт не тільки від молоді, але й від українського народу, що там живе, ще й бореться. Передаю Вам привітання і від могил померших та загиблих, що їхні кості розсіяні не лише по Україні, але й по далеких, далеких землях. Передаю Вам привіт, між іншим, з землі волинської, де народилася наша велика поетка Леся Українка, зі села Колодяжного, біля Ковеля. Там в її рідній хаті я бачив бра-

та Лесі. Він помирав, але зустрівся зі мною, і я йому поміг приготуватися на дорогу до вічності. Люди в селі прийняли світло Божої правди і стали жити добрим, українським, християнським життям.

Тішуся і радію, що Ви тут ведете життя добре, українське і в християнському дусі. Ви добре розумієте і знаєте, що тільки життя, оперте на непорушній основі Христової науки, – це правдиве життя, що не закінчиться дочасно, а триватиме на віки. Мої Дорогі! Цього ніколи не забувайте! Бачу тут молоденьких, ледве підрослих, що вже стали в ряди Пласту. Бачу чимало старших, бачу ще старших, навіть вже сивих людей, котрі в цих пластових рядах даліше перебувають і приїхали тут також.

Мої дорогенькі! Держіться кріпко, хай буде незнищима сила, оперта на Євангелії Христа, на науці Спасителя, бо тільки в Христі наше спасіння, дочасне й вічне! Дорогі пластуни! Заховуйте цю дисципліну й карність, зберігайте той порядок, якого Вас навчають, але не забувайте і завжди пам'ятайте, що це має бути оперте на науці Христовій.

Будьте вірні Христовій науці! Будьте вірні Українському народові – тоді радше вмерете, згинете, а не зрадите свого народу. Найкраще це побачили всі в останніх роках, хто вірно витримав всі страждання і хто не зрадив українського народу. Це були ті, котрі були вірні Христові, котрих життя було оперте на Його науці, яка єдина є правдива, кріпка, сильна й вічна.

Мої дорогі пластуни! Будьте вірні науці Христа, не забувайте молитися, будьте прикладом для свого оточення. Будьте вірними дітьми свого народу на все життя – до смерті, а наш народ, скріплений такою чесною, витривалою і хороброю молоддю напевно встане і воскресне до повного самостійного і вільного життя. Цього, дай Боже, щоб ми найскоріше дочекалися. Вірмо, що Матінка Божа, Покровителька нашого народу, в цьому нам допоможе.

Гляньмо в історію нашого народу. Коли було найкраще життя в Україні? В часі козаччини. На Запоріжжі, над Дніпром, там була Січ, там жило наше славне козацтво. Це були герої нашого народу. Вони жили без жінок на Запоріжжі. Серед воєнного табору вони збудували церкву св. Покрови і в ній перед іконою-образом Пречистої кожної неділі й свята молилися. Коли козаки вибиралися в похід, теж молилися, молилися ж і в поході.

А коли прийшов нещасний день, сумний день для них, коли прийшов той день, як цариця Катерина дала наказ вийти з Січі, переселитися, покинути те місце, цю землю і перейти на інші землі, на Кубань, то козаки ще раз прийшли до своєї церкви, на коліна впали, молилися, а потім взяли зі собою ікону Пречистої Діви. «Без Неї не підемо, її не лишимо!» І з чудотворною іконою Пречистої перейшли на нові землі, на Кубань, де й досі живуть їхні нащадки.

Мої дорогі! Матінка Божа допомгла їм. Вони не забули про свій початок, про Січ Запорозьку, не забули про рідну землю, – не забули, хто вони й до сьогодні зберегли свої рідні звичаї, мову. Чому? Бо Мати Божа допомгла їм в серці заховати те, що є рідним і любити своє рідне.

Тому й я Вас звиваю – любіть Божу Матір, Пресвяту Богородицю. Не забувайте кожного дня вранці і ввечорі молитися! Коли ввійдете в яку прикрість, нещастя, коли починаєте якесь важне діло-завдання – до Богородиці вдавайтесь, моліться, моліться, моліться!

Пресвята Богородиця помагала нашим козакам перемагати татар, турків і всіх ворогів. Так і Вам допоможе Матір Божа у всіх справах Ваших, у великих, важних справах, перемагати всі труднощі й виходити переможно по шляху рідного народу і святої Церкви його. Пречиста Діва завжди допоможе Вам, щоб сповнилося все аж до останнього Вашого віддиху. Амінь!



## У ВІЛЬНОМУ СВІТІ

*\*З приїздом єпископа Величковського до Вінніпегу починається новий період в його житті. Цей жмуток часу тривав коротко, ледве один рік, але він був часом дуже посиленої активності. Наш Ісповідник віри, немов передчував близький кінець свого життя, тому ревно трудився, щоб своїми відвідинами важливіших осередків українського поселення в Канаді і США та своїм апостольським словом зігрівати українців у розсіянні, спонукати їх до вірності й жертвовної любови своєї Церкви, та тіснішої злуки з Українською Греко-Католицькою Церквою, терплячою в катакомбах СРСР. Ці відвідини були наче тріумфальним переїздом Владики Василя-Всеволода по широких просторах Канади і США. Всюди вони викликали велике одухотворення і підйом релігійного та народного духу. Сама поява каторжника Воркути, Донбасу, була красномовним свідоцтвом терплячої, але нескореної Української Греко-Католицької Церкви в підпіллі. Про перебування єпископа Величковського в Канаді й США і його відвідини різних осередків та установ, широко писала українська преса цих держав. Ісповідник віри казав, що він сам не заслужив на такі великі подяки й признання, які йому складали присутні, бо те, що він робив, не робив він, але Господь Бог, який його провадив, допомагав йому і дозволив дістатися у вільний світ.*

*У своїх промовах Владика Василь заохочував присутніх, щоб давали своїх синів на священників, бо наш народ тепер дуже потребує працівників у Христовому винограднику. Нав'язуючи до недільної євангелії про біснுவатих, вказав на панування диявола у формі безбожного комунізму. Говорячи про диявольську систему, яка переслідує Церкву й народ, Владика часто заливався сльозами зі зворушення. Закликав присутніх бути вірними Богові й українському народові, та сміло й відкрито визнавати віру в Бога, чого*



*не можуть робити свobodно їхні брати в Україні. Він згадав лицарські подвиги козаків-запорожців, які теж мали свій клич «Бог і Україна». Згадав про сучасну українську молодь в Україні, яка, хоч переслідувана і русифікована, але віруюча в Бога і любить Україну та бажає самостійності для свого народу.*

«Я вам приношу привіт з України, від українського народу, від рідної Церкви, від української молоді, що молиться потайки, щоб ворог не бачив і не чув. Свята віра нас тримає, наш народ живе з Богом і Бог кріпить наш віруючий народ. Слово Боже переходить з уст до уст, нас тримає любов, що проявляється у взаємній допомозі, як перші християни це робили. Наші люди діляться клаптиками хліба, що їх не забрав ще окупант. Український народ у прадідній вірі нескорений, його не зламав голод, тортури, тюрми, заслання на Сибір. Покровителька України, Мати Божа нас боронить. Вона заносить молитви перед престіл Всевишнього за український народ.

Дорогі! Помагайте один одному, моліться за наших дітей, за переслідувану українську Церкву, за український народ, щоб вічно прославляв Бога в нескореній Україні! Нехай Мати Божа Покрова буде нашою поміччю в усіх потребах нашого життя, тепер і у вічності. Амінь!»

*Єпископ-страдалець виголосив прекрасну, до сліз зворушливу проповідь про Пресвяту Богородицю, Опікунку і Покровительку України. Він згадав також, що Українська Церква була від самих початків Помісною, самоуправною Церквою. Цій Церкві, яка стільки натерпілась, належиться тепер Помісність і Патріархат.*

*В лютому 1973 року Владика Василь тяжко занедужав, так, що не міг поїхати на євхаристійний Конгрес до Австралії, як раніше планував. Тому опинився на довгий час в лікарні у Вінніпезі. Його недуга – це наслідок большевицьких*

знуцань, тортур і заслань. 17-го червня 1973 року Ісповідник закінчив свою останню промову словами: «Слава Ісусу Христу!». Ці слова були змістом цілого його страдницького життя.

## ПЕРЕХІД ДО ВІЧНОСТІ

*Після свого повернення до Вінніпегу Владика дуже тяжко занедужав і мусів лягти до лікарні. Його цілковито знищила тюрма в Донбасі. В суботу, 30 червня, в годині 3:50 вранці, перестало битися хворе серце Владика Василя-Всеволода Величковського, єпископа Луцького, героя, мученика-ісповідника святої віри, провідника Української підпільної Церкви. Вмираючи він часто повторював: «Большевики знищили моє тіло, але не знищили мого духа». Перед смертю Митрополит Максим уділив йому останні Святі Тайни. 1973 рік був десятиріччям його єпископської хиротонії. Цього року йому виповнилося 70 років.*

*На жаль, життя єпископа Величковського на волі було дуже коротке. Тюремні жорстокі переживання спричинили передчасну смерть і закінчили його трудяще й страдницьке життя. Майже півтора року Владика втішався волею, але сонце свободи на землі скоро змінилося на небесне сяйво вічного світла.*

*На запрошення Митрополита Максима на похоронні богослуження прибуло багато владик, священиків, сестер, представників організацій, молодь і тисячі вірних, що ревними сльозами оплакували смерть великого Ісповідника Української Греко-Католицької Церкви і Великого сина України. У вівторок, 3 липня ввечері, у церкві отців редемптористів св. Йосифа, Митрополит відслужив у співслужінні численних священиків Парастас за упокій душі єпископа Величковського. Протоігумен ЧНІ виголосив зворушливу проповідь двома мовами. Це вже другий редемпторист єпис-*

коп є Ісповідником святої віри. Першим був Преосвящений Миколай Чарнецький.

В середу 4 липня, ввечері була панахида за упокій Владики Василя-Всеволода в катедральному храмі свв. Володимира і Ольги у Вінніпезі. Церква була повна, тобто близько півтора тисячі місць. Панахиду служили: Митрополит Максим, єпископ Ніль з Едмонтону, єпископ Ізидор з Торонто, єпископ Андрей з Саскатуну, єпископ Ярослав Габро з Чікаго і єпископ Іван Прашко з далекої Австралії, що спеціально приїхав на похорон єпископа-Ісповідника. Співав хор церкви св. Покрови. Ветеранські організації і Пласт були зі своїми прапорами. Глибокого змісту проповідь виголосив Преосвящений Ніль Саварин, подаючи тернистий шлях життя Владики-Ісповідника.

Після Євангелія зворушливу проповідь виголосив Митрополит Максим Германюк, великий приятель і опікун Владики Величковського. Темою його проповіді було: «Чим для нас, для нашої Церкви і українського народу є Ісповідник віри, єпископ Величковський? Це священик, святець, місіонер, патріот, сибіряк, єпископ підпільної Української Греко-Католицької Церкви, принциповий борець за Христа і народ, скромний монах-редемпторист, великий почитатель Матері Божої Неустанної Помочі. В час найбільшого гоніння й переслідування українців католиків на Рідних Землях – він прийняв єпископські свячення, свідомий того, що за це буде караний і суджений більшовиками».

В кінці Святої Літургії дуже гарне похоронне слово англійською мовою виголосив єпископ Чікаго Преосвященний Ярослав Габро. При останньому цілуванні всі зі сльозами прощалися з улюбленим і дорогим Владикою. Довга колона автомобілів супроводжувала тіло Владики Величковського на український цвинтар Всіх Святих. Тут біля могили героїв за волю України спочило тіло правдивого борця і героя – так, що ця могила відтепер не є символічною, але дій-

сною. Похилились над домовиною низько прапори. Владики відслужили останню Панахиду. Митрополит запечатав гріб, а на домовину впали грудки вільної, хоча не рідної, канадської землиці, з надією, що прийде час і тлінні останки вірного сина Української Греко-Католицької Церкви будуть перенесені на землю вільної самостійної України.

Похорон у Вінніпезі Ісповідника віри Владики Василя-Всеволода Величковського, ЧНІ, перетворився у велику релігійно-національну маніфестацію. Це перший Владика-Ісповідник, який дочекався такого величавого похорону, бо інші українські Владики-Ісповідники загинули в тюрмах, казематах, чи на далекому засланні і не мали християнських похоронів. Отже, похороном Владики Величковського сплачено борг іншим Ісповідникам. Символічно влаштовано маніфестаційний торжественний похорон всім замученим українським Владикам-Ісповідникам: Микиті Будці, Йосафатові Коциловському, Григорієві Хомішинові, Іванові Лятишевському, Григорієві Лакоті, Миколаєві Чарнецькому, Павлові Гойдичові, Теодорові Ромжі та візитаторові Петрові Вергунові. Всі вони були духом зі своїм собратом Василем Величковським...

Владики вільного світу, вільної в діаспорі Української Греко-Католицької Церкви, хоронили представника страждальної, але нескореної України, представника підпільної в катакомбах Церкви. Один народ, одна Церква, але неоднакова їхня доля. Два світи, світ большевицької тиранії і світ волі. Світ покритий тюрмами, концтаборами і світ свободи. Світ диявола і світ Бога. Між цими двома світами не повинно бути жодного діалогу, ані співпраці, так, як не може бути нічого спільного між Богом і дияволом.

Безкомпромісними були всі наші Владики-Ісповідники, безкомпромісним був Владика Величковський. На жодну співпрацю чи діалог з комуністами вони не йшли. Радше вибрали смерть, як співпрацю з безбожним большевизмом.

*Кров дарма не летється. Як колись кров мучеників християн спричинила чудо, що з малих християнських громад виросла могутня Христова Церква з мільйонами вірних. Так і на крові наших героїв, борців, Владик-Ісповідників, священиків, монахів, монахинь і вірних, синів та доньок України, виросте вільна Україна зі своєю вільною Церквою, завершеною Патріархатом.*

*У Римі в Соборі св. Софії урочисту Літургію відправив блаженніший Патріарх Йосиф у співслужінні Владика Володимира Маланчука, ЧНІ, і чотирьох отців. Після Літургії відправлено Панахиду. Гарно співав хор вихованців Українського Католицького Університету й присутні. В богослуженні взяли участь чотири кардинали, Митрополит Амвросій Сенишин, ЧСВВ, представники генерального дому отців редemptористів, василіян, салезіян, сестер василіянок, представники хорватської і литовської колегії та інші отці, сестри й миряни. Під кінець Панахиди блаженніший Патріарх Йосиф сказав коротке слово відзначаючи, що цілопальна жертва Владика-Ісповідника буде мати перед Богом велику вагу для виблагання кращої долі нашої Церкви й народу.*

*Вдивляючись у життєвий шлях блаженної пам'яті єпископа Величковського треба сказати, що це була праведна душа. Вже з молодих літ бажав посвятитися на Божу службу. З любови до Бога він зовсім віддається апостольській праці. Переслідування безбожного комунізму він зустрічає як нескорений Ісповідник, далі продовжуючи свою, і то посилену апостольську працю. В тюрмах і концитаборах він не перестає бути апостолом з нараженням на нові репресії й карі. Довголітнє каторжне життя його не зламало, але ще більше ушляхетнило його праведну душу.*

*Коли приїхав на волю до Канади і США, то ревно відвідує осередки українського поселення, проповідує, всім служить, хоч з підірваним здоров'ям. Завжди скромний, без жодних*

*вимог для себе, глибоко покірний і побожний. Про себе часто забував, жив тільки для Бога й других. Зокрема він визначався сердечним і ніжним ставленням до Божої Матері, а вервичка була постійно в його руках. Завжди відвертий і простолінійний, коли бачив якісь недоліки, він сміло виступав проти того, вживаючи часом і сильних слів. Але й Христос у Євангелії не раз уживав і сильних нап'ямнень. Владика Величковський був завжди бадьорого духа, повний надії й довір'я до Божого Провидіння. Тож не дивно, що люди, коли його бачили й чули його проповідь, казали: «Ми бачили Ісповідника!» На його похорон прийшли тисячі, щоб віддати останню прислугу великому Страдникові за святу віру (о. С. Б.).*

## **МІСЦЕБЛЮСТИТЕЛЬ ГЛАВИ УГКЦ**

*менеджер пасторальної  
праці Інституту Історії Церкви  
Грина Коломиєць*

Блаженний священномученик Василь-Всеволод Величковський був відважною людиною. Незважаючи на погрози безбожної системи він ревно працював у Христовому винограднику. Від часу його рукоположення на священика – в містах і селах, в тюрмах і після повернення, як священик, і як єпископ – він провадив місійну працю навертаючи до Бога «заблуканих овець».

Через свою цілісну натуру, що не визнавала компромісів із власною совістю, о. Василь Величковський мав безліч клопотів з польською владою та з німецькими окупантами. Зокрема, у Кам'янці-Подільському йому чудом вдалося уникнути розстрілу.

Вибрана ним Хресна дорога привела палкого місіонера до зруйнованого фронтом Тернополя, у спорожнілий мо-

настир, назустріч наступаючим большевикам. Його двічі обминула смерть від артилерійського обстрілу. Зате не обминув арешт НКВД. Майже два роки провів він у київській в'язниці – допити, тортури. Він відмовився перейти в московське православ'я. Його засудили до розстрілу і три місяці тримали у камері смертників. Несподівано прийшло повідомлення з Москви замінити розстріл на 10 років каторжних робіт.

Здобувши тяжкий десятилітній гарт у вірі, о. Василь Величковський дивом повертається до Львова у 1955 році. В умовах підпілля, разом з Владикою Миколаєм Чарнецьким, який теж повернувся з каторги, збирає вірних священників, монахів і монахинь.

У 1963 році блаженніший Йосиф Сліпий, визволений з 18-річної каторги Папою Римським Іваном XXIII, потайки викликав отця Василя в Москву. Там, у готельному коридорі, йому були уділені архиерейські свячення. Єпископ Василь-Всеволод на час від'їзду Йосифа Сліпого до Риму отримав від нього повноваження Місцєблюститєля Глави УГКЦ на теренах Радянського Союзу.

До часу другого арешту, під його опікою зібралося до сотні раніше покараних тюрмами і таборами священників та монахів. Ще понад 40 осіб він привів в духовний стан уже в підпіллі. Серед них батько мого чоловіка інженер Іван Петришин, якому тоді було 67 років. Ще довгих 18 літ він щодня відправляв Службу Божу. Ісповідник віри Василь Величковський висвятив також на священника інженера і майбутнього єпископа Юліана Вороновського. У 1967 році в Коломиї Владика висвятив фармацевта Богдана Подоляка, якому тоді був 41 рік, а служив ще довгих 45 років на ниві Божій.

У 1968 році Владика Василь висвятив о. Михайла Возьняка, який походив з села Липиці Миколаївського району Львівської області і працював учителем. «Найгуманніша у світі» радянська влада переслідувала його за те, що він ка-



тегорично відмовився у своїй хаті зняти ікони зі стіни. За це його цькували і позбавили права вчителювати. Михайло Возьняк з чотирма дітьми твердо вистояв у вірі. На час висвячення о. Михайло мав 50 років, а після цього ще довгих 32 роки ревно служив Богові. Один з його синів – Ігор, теж вчився в підпіллі і став священником, а згодом Митрополитом Львівським.

Владика Василь-Всеволод прикладав багато труду, щоб відновили свою діяльність розсіяні монаші спільноти. Він приймав обіти в багатьох сестер. Церква поповнювалася молоддю, котра хотіла служити Богові. Я мала за честь бути присутньою на обітах монахинь, яких Владика приймав у підпільному монастирі в Рудно по вул. Б. Хмельницького 3, де настоятелькою була мати Маврикія Хома.

Реєстру із записом точних цифр і фактів тоді ніхто не провадив з огляду на посилене стеження, можливість провокацій, навіть зради, організованих досвідченими органами КГБ. Ще досі не відомо, чи список священників станом на 1964 рік, тайно переданий у Ватикан єпископом Величковським, дійшов до адресатів. Місцєблюститель висвятив для Церкви нових єпископів, серед них о. Володимира Стернюка, котрий очолив Церкву після арешту Величковського.

Жертвенна діяльність Владики Василя-Всеволода була перервана його арештом у січні 1969 році. Львівський суд визначив йому три роки відбування покарання в тюрмі строгого режиму в м. Комунарську на Донбасі. Там методами медичних, зокрема психотропних тортур советські мучителі остаточно підірвали його фізичне здоров'я.

Ув'язнення закінчилося 27 січня 1972 року. З Києва його відправили в Югославію до рідної сестри Віри Ніколіч. Звідти єпископ Василь Величковський виїхав до Риму, до Патріярха Йосифа Сліпого. Був на аудієнції у Папи Павла VI. Бєсїда йшла по-французьки, без перекладача. В червні 1972 року Владика виїхав до Канади.



Щиросердечні зустрічі з українським єпископатом, мирянами і з нашими громадами збадьорили дух недавнього в'язня. Повний сил і Божого натхнення він проводить Богослужби, реколекції, зустрічі в містах Канади і Америки. Зустрічається з православним Митрополитом Мстиславом Скрипником. Отримав звання почесного громадянина м. Вінніпег. Такий напружений графік Владики Василя тривав до 19 листопада 1972 року – всього п'ять місяців.

Важко захворів у лютому 1973 року. Прийшов до себе аж у червні. Отримав запрошення на відвідини від двох парохів у штаті Нью-Йорк: від о. Богдана Смика і о. Павла Теодоровича. Та вже не було сил. Помер блаженний Владика Василь-Всеволод Величковський 30 червня 1973 року. Похований у Вінніпезі при великому здвигу єпископів, священників і мирян з Канади, Америки, Австралії.

### **Проголошення Блаженним**

Після звільнення України з-під большевицького ярма, почався новий етап визнання заслуг Владики-Ісповідника перед Богом і Українською Греко-Католицькою Церквою. У 1993 році в храмі Марії Сніжної у Львові була відправлена Архиерейська Літургія, а потім вперше відбулася святочна Академія на честь Ісповідника віри єпископа Величковського.

У 1998 році Львівська провінція отців редemptористів відзначала 25-ті роковини з дня відходу у вічність Владики Василя-Всеволода. На будинку, площа Галицька 11, кв.3, де тринадцять років прожив Місцєблyститель Глави УГКЦ, був встановлений бронзовий барельєф, а в його помешканні створили музей.

Проголошення єпископа Василя-Всеволода блаженним разом з іншими мучениками за віру, здійснив у Львові 27 червня 2001 року під час Архиерейської Літургії Святіший Отець Іван Павло II. Через рік в Канаді у Вінніпезі настав

час перенесення останків блаженного Василя Величковського із загального цвинтаря до каплиці храму святого Йосифа. Про події на цвинтарі 22 вересня 2002 року розповідає тодішній протоігумен отців редемптористів Канади, о. Іван Сіянчук:

«Під час розкопування, що тривало кілька годин, присутні співали раніше укладені Молебень і Акафіст до блаженного Василя-Всеволода. Нарешті труну підняли із гробу, поставили на катафалк, і в торжественній процесії автомобілів повезли до шпиталю св. Боніфатія. З великою шаною труну занесли в приміщення. Настав давно очікуваний момент відкриття труни. В приготуванні до того моменту знову був відслужений Акафіст.

Коли кришку труни підняли, то всі присутні застигли в подиві і благоговінні. Бо хоч сама труна була дуже пошкоджена водою і гниттям, тіло блаженного Василя було цілком незаторкнутим. Лице його було накрите покрівцем від чаші. Цей покрівець поклали ще при похороні. Коли ж його забрали, обличчя і борода променіли святістю. Руки були тілесного кольору і тримали хрест. На пальці був єпископський перстень.

Всі, включно з лікарями, були приголомшені, побачивши стан тіла, котре пролежало в могилі майже тридцять літ. Воно було зовсім неторкнуте, з усіма м'язами. Хоч тіло було застигле, як у небіжчика, однак руки можна було згинати й пересувати. Ми всі наповнились Божим страхом...

З великою повагою й обережністю з тіла була знята одежа для лікарської перевірки. Єпископська одежа, як і труна, були напіврозкладені і скоро розпалися. Ціле тіло помили, почистили й перевірили. Оскільки самі кінчики великих пальців на ногах вже відпали, їх уважно почистили й закрили в капсули. Потім їх використають, як реліквії першого ступеню і розподілять по різних церквах для почитання вірними».

Нетлінне тіло блаженного Василя-Всеволода Величковського спочиває у Вінніпезі в Канаді, у каплиці при храмі св. Йосифа отців редемптористів. До його святині приходять молитися і дістають через його заступництво оздоровлення та інші Божі ласки однаковою мірою українці й чужинці, греко-католики, римо-католики та православні з Канади і США.

Мощі блаженного Василя-Всеволода є у Львові, у храмі Матері Божої Неустанної Помочі по вул. Івана Франка 58, а також у храмі Воскресіння на вул. Городоцькій і в Рудно у храмі Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста. Пам'ятні престоли з мощами блаженного Величковського є у Тернополі та в Івано-Франківську.

Наш Господь Ісус Христос справедливо оцінив сили і запал свого вірного слуги: визначив блаженному Василю-Всеволоду для жнив велетенську місійну ниву – від України аж до Америки.

Дуже часто о. Іван Сіянчук, який є великим почитателем блаженного Василя-Всеволода, привозить людей з Канади до Львова в музей нашого українського священномученика і там спільно моляться, бо світ завжди потребує молитви.

Молімося і ми до блаженного Василя-Всеволода Величковського, який нам рідний по духу і крові та розуміє наші болі, щоб випросив у Бога кращу долю і волю для українського народу. Його життя є відбитком трагічної історії всієї України, яка веде через терни до зірок!

Релігійне видання

# **МОЯ НАДІЯ – ІСУС І МАРІЯ!**

**Життя блаженного  
священномученика єпископа  
Василя-Всеволода Величковського  
(01.06.1903 – 30.06.1973)**

*Упорядник о. Ігор Цар*

Консультант *Уляна Гаталяк*

Редакційна колегія:  
*о. Ігор Колісник, ЧНІ, протоігумен,  
диякон Роман Грица,  
Олесь Герасим*

Набір *Оля Кульматицька*

Комп'ютерний макет *Ростислав Рибчанський*

Підписано до друку 29.11.2013. Формат 60x84/16.  
Папір офс. Офс. друк. Ум.-друк. арк. 4,78.  
Ум. фарбовідб. 5,18. Обл.-вид. арк. 3,55.

Друк ТзОВ “Дизайн-студія “Папуга”  
м.Львів. вул. Любінська, 92  
тел. (0322) 297-00-78

Свідоцтво видавничої справи  
ЛВ №15 від 21.11.2001 р.